

Хмельницький національний університет
Гуманітарно-педагогічний факультет
Кафедра слов'янської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Магістр

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.033 Слов'янські мови і літератури (переклад включно),
перша – польська

на тему: Орфографічні та пунктуаційні особливості у перекладі (на матеріалі польської та української мов)

Шифр КРФППм.022146.01.16.00

студентки II курсу групи ФППм-22-1 _____ Ольги СМІК

Підпис, дата

Керівник _____ Людмила СТАНІСЛАВОВА

Підпис, дата

До захисту допускаю:

Завкафедри слов'янської філології _____ Неля ПОДЛЕВСЬКА

Підпис, дата

Хмельницький, 2023

ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
СМИК ОЛЬГИ

1. Тема роботи «Орфографічні та пунктуаційні особливості у перекладі (на матеріалі польської та української мов)», затверджена на засіданні кафедри слов'янської філології 11 червня 2021 року, протокол № 11.

2. Термін подачі здобувачем вищої освіти завершеної роботи – грудень 2023 року.

3. Вихідні дані роботи:

Орфографія та пунктуація, як складові мовної системи, мають велике значення у забезпеченні точності та якості мовного спілкування, зокрема у міжкультурному аспекті. Однак дуже незначною мірою досліджено вплив розбіжностей польської і української орфографії, пунктуації на переклад польською і українською мовами. Звернення до аналізу цієї проблеми дозволить ввести у науковий обіг новий матеріал, сформувані практичні рекомендації для перекладачів, що працюють у царині польської та української мов, що зумовлює актуальність теми кваліфікаційної роботи.

4.Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік підлеглих розробці питань):

- провести огляд літературних джерел та публікацій, що стосуються історії становлення польського та українського правопису, орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі.
- здійснити аналіз орфографічних норм та правил в польській та українській мовах.
- детально розглянути правила вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах, визначити розбіжності.
- детально розглянути правила скорочення слів у польській і в українській мовах, визначити розбіжності.

- здійснити аналіз пунктуаційних правил польської та української мов, визначити розбіжності.
- сформулювати рекомендації для здійснення адекватного перекладу, виходячи з необхідності урахування правил правопису.

5. Графічного матеріалу немає.

6. Консультанти по роботі із вказівкою розділів, які їх стосуються			
Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання отримав
	НЕМАЄ		

7. Дата видачі завдання – 19 жовтня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН			
№ з/ч	Найменування етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Обрання теми кваліфікаційної роботи	Вересень 2022 року	
2.	Опрацювання наукової літератури з теми дослідження	Вересень-жовтень 2022 року	
3.	Збирання матеріалу, його первинна наукова інтерпретація	Вересень–листопад 2022 року	
4.	Написання першого розділу дипломної роботи	Грудень 2022 – березень 2023 року	

5.	Апробування результатів дослідження шляхом здійснення публікації в збірнику наукових праць та участі в конференціях	Жовтень 2022 року – листопад 2023 року	
6.	Написання другого розділу кваліфікаційної роботи	Квітень – червень 2023 року	
7.	Написання третього розділу кваліфікаційної роботи	Серпень – жовтень 2023 року	
9.	Написання «чорнового варіанту» дипломної роботи	До листопада 2023 року	
10	Попередній захист кваліфікаційної роботи	5 грудня 2023 року	
11	Остаточне завершення кваліфікаційної роботи	Грудень 2023 року	
12	Подача кваліфікаційної роботи на кафедру і її захист	22 грудня 2023 року	

Магістрант _____ Ольга СМИК

Керівник роботи _____ Людмила СТАНІСЛАВОВА

Анотація

Тема роботи: **«Орфографічні та пунктуаційні особливості у перекладі (на матеріалі польської та української мов)»**

Автор – Смик О. Б.

Науковий керівник – Станіславова Л. Л.

Обсяг кваліфікаційної роботи – 80 сторінок основного тексту.

Робота містить 76 джерел посилань (зокрема 30 – польською мовою).

Ключові слова: *орфографія, пунктуація, правописні норми, велика і мала літера у правописі, скорочення у правописі, переклад.*

У кваліфікаційній роботі досліджуються історія становлення правопису польської та української мов, правописні норми польської та української мов у порівняльному аспекті, вплив розбіжностей в орфографії і пунктуації на здійснення перекладу. Відсутність подібних комплексних досліджень, практична спрямованість роботи зумовлює актуальність її теми.

Меті роботи підпорядковується вирішення її завдань: провести огляд літературних джерел та публікацій, що стосуються історії становлення польського та українського правопису, орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі. здійснити аналіз орфографічних норм та правил в польській та українській мовах; детально розглянути правила вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах, визначити розбіжності; детально розглянути правила скорочення слів у польській і в українській мовах, визначити розбіжності; здійснити аналіз пунктуаційних правил польської та української мов, визначити розбіжності; сформулювати рекомендації для здійснення адекватного перекладу, виходячи з необхідності урахування правил правопису.

Об'єктом дослідження є орфографічні та пунктуаційні особливості текстів польської та української мови. Предмет – використання орфографії та пунктуації у перекладі текстів польською та українською мовами.

Перспективу дослідження вбачаємо у більш детальному дослідженні

застосування правописних норми у перекладах текстів різних жанрів.

Автор _____

ЗМІСТ

1	Вступ	3
2	Розділ 1: Історія становлення і основні засади польського та українського правопису	7
3	1.1. Польський та український правопис в історичному аспекті	7
4	1.2. Спільне і відмінне в основних орфографічних правилах польської і української мов	14
5	Розділ 2. Велика і мала літера у правописі та у перекладі польською, українською мовами	24
6	2.1. Правила вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах	24
7	2.2. Основні розбіжності у правилах вживання великої і малої літер, їх вплив на переклад	31
8	2.3. Назви закладів вищої освіти у польській і в українській мовах, особливості їх перекладу	36
9	Розділ 3. Скорочування слів в українській і в польській мовах	43
10	3.1. Основні функції скорочень	43
11	3.2. Правопис лексичних і графічних скорочень в українській мові	44
12	3.3. Скорочення у польській мові	50
13	3.4. Переклад скорочень, абревіатур	55
14	Розділ 4. Правила пунктуації у польській та в українській мовах	61
15	4.1. Порівняння пунктуаційних правил польської та української мов	61
16	4.2. Цитати і пряма мова у польській і в українській мовах	70
17	4.3. Пунктуація і переклад	74
18	Висновки	77
19	Перелік джерел посилання	81

ВСТУП

Сучасний світ, з високим рівнем глобалізації, вимагає все більшого взаєморозуміння і спілкування між різними культурами та національностями. Мова, як засіб комунікації, відіграє важливу роль у цьому процесі. Орфографія та пунктуація, як складові мовної системи, мають велике значення у забезпеченні точності та якості мовного спілкування. Зокрема, в офіційно-діловому стилі мовлення, де кожне слово та кожний знак пунктуації мають вагу, навіть малі помилки можуть впливати на зміст інформації, що передається, і можуть призвести до непорозумінь, навіть юридичних або фінансових наслідків.

З точки зору професійного перекладу, завдання перекладача не обмежується лише передачею смислу тексту з однієї мови на іншу. Він також повинен зберігати відповідність мовних норм і стилістичних особливостей мови джерела та мови перекладу. Орфографія та пунктуація є ключовими складовими цього завдання, оскільки вони формують мовний образ і виразність тексту. У контексті перекладу між різними мовами, такими як польська та українська, зіткнення різних орфографічних і пунктуаційних норм може призвести до значних труднощів у збереженні мовної відповідності та вірності джерелу.

Орфографічні та пунктуаційні аспекти в перекладі вимагають від перекладача більш високого рівня мовних знань та навичок, оскільки від нього вимагається не лише правильно передати сенс виразу, але й правильно оформити його у рамках вимог мови перекладу. Такий підхід стає особливо актуальним у випадках перекладу офіційних документів, листів, договорів, законів, тобто текстів, де кожне слово має важливе правове або договірне значення [14].

Мова є невід'ємною складовою нашої культури і спілкування, а її коректне використання в перекладі має вирішальне значення для передачі інформації та збереження смислу тексту.

Наша дипломна робота присвячена порівняльному аналізу орфографічних та пунктуаційних особливостей, важливих для перекладу текстів офіційно-ділового стилю з польської на українську мову. Метою дослідження є виявлення та характеристика спільних та розбіжних рис у пунктуації та орфографії окремих елементів текстів, що зазначені в плані дослідження: використання великих і малих літер, особові імена, адміністративні назви, скорочення та аббревіатури.

Це дослідження не обмежується аналізом використання правил та розмежування літер, але також прагне визначити вплив цих особливостей на якість та точність перекладу, а також на збереження стилю та сенсу оригінального тексту.

Орфографія та пунктуація – це ключові елементи правильного та ефективного мовного спілкування. Орфографія визначає правила правильного написання слів, включаючи великі і малі літери, написання складних слів та відмінювання. Пунктуація визначає правила вживання розділових знаків, які визначають граматичну структуру речень і впливають на їх зміст. Вміння використовувати орфографію та пунктуацію належним чином є важливою частиною мовної грамотності [18].

Зокрема, перекладач повинен не лише розуміти мову джерела і мову перекладу, але і бути обізнаним із орфографічними та пунктуаційними нормами обох мов. Перекладач повинен зберігати відповідність між текстом джерела та текстом перекладу, включаючи правильне використання орфографії та пунктуації. Без цього, переклад може втратити свою точність і відповідність мовному образу джерела.

Порівняння орфографічних та пунктуаційних норм польської та української мов стає особливо актуальним у контексті змін в сучасному

мовленні, інтернаціоналізації та глобалізації. Ця робота має на меті визначити спільні та розбіжні аспекти в мовних нормах двох слов'янських мов і надати рекомендації, які полегшать точний та ефективний переклад текстів.

Отже, **актуальність** роботи полягає в її потенційному внеску у покращення якості перекладу в різних сферах культурного обміну. Дослідження орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі польською та українською мовами може сприяти розвитку сучасного мовознавства та покращенню якості мовного спілкування на міжнародному рівні.

Об'єкт дослідження – орфографічні та пунктуаційні особливості текстів польської та української мови.

Предмет дослідження – використання орфографії та пунктуації у перекладі текстів польською та українською мовами.

Мета дослідження. Метою дослідження є здійснення порівняльного аналізу орфографічних та пунктуаційних правил і особливостей текстів польської та української мови з метою виявлення спільних та відмінних рис, а також надання практичних рекомендацій для перекладачів та дослідників.

Завдання дослідження

1. Провести огляд літературних джерел та публікацій, що стосуються історії становлення польського та українського правопису, орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі.

2. Здійснити аналіз орфографічних норм та правил в польській та українській мовах.

3. Детально розглянути правила вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах, визначити розбіжності.

4. Детально розглянути правила скорочення слів у польській і в українській мовах, визначити розбіжності.

5. Здійснити аналіз пунктуаційних правил польської та української мов, визначити розбіжності.

6. Сформувати рекомендації для здійснення адекватного перекладу, виходячи з необхідності урахування правил правопису.

Методи дослідження. Для виконання завдань дослідження використано порівняльний аналіз, за допомогою якого виявлено особливості історичного розвитку правопису польської та української мов, спільне і розбіжне у правилах орфографії і пунктуації обох мов. Для аналізу якості перекладів використано стилістичний метод. Для формування результатів дослідження використано описовий метод.

Наукова новизна. Дослідження відзначається науковою новизною завдяки своєму підходу до порівняльного аналізу орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі між польською та українською мовами. Вона спрямована на заповнення прогалін у сучасному мовознавстві та перекладознавстві, створюючи рекомендації щодо дотримання мовних норм у перекладі текстів польською та українською мовами.

Теоретичне значення. Ця дипломна робота розширює теоретичне розуміння орфографічних та пунктуаційних аспектів у перекладі, зокрема в офіційно-діловому стилі. Вона надає можливість глибше вивчити специфіку цих аспектів у двох слов'янських мовах, що розширює загальний обсяг знань в мовознавстві.

Практичне значення. Отримані результати і рекомендації дослідження можуть бути корисними для професійних перекладачів, редакторів та мовознавців, які займаються перекладом офіційно-ділових текстів між польською та українською мовами. Вони також можуть вплинути на якість комунікації між країнами та організаціями в офіційних документах та листуванні.

Ця робота може бути використана для поліпшення якості перекладу в різних сферах, включаючи економіку, право, дипломатію та культурний обмін, сприяючи покращенню мовного спілкування на міжнародному рівні.

Розділ 1. ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ І ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПОЛЬСЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПISУ

1.1. Польський та український правопис в історичному аспекті

Історія польського правопису

Значний вплив на початкове формування польської орфографії мало прийняття християнства. Це привело до того, що польська орфографія прийняла латинський алфавіт, який не був адаптований до польської фонологічної системи. Адаптація латинського алфавіту для потреб польської мови проходила у 3 етапи.

У першому етапі, що тривав з 12 по 13 століття, було зроблено спробу співвіднести з однієї літерою латинського алфавіту кілька звуків. Такий підхід характеризувався нерегулярністю, непослідовністю, необхідні були кращі рішення.

Другий етап, який тривав з 14 по 15 століття, характеризувався комплексним підходом. Почали використовувати диграфи, утворені латинськими літерами для позначення невідомих латинській мові звуків. Наприклад, поєднання приголосних літер з у для позначення м'яких приголосних у позиції перед голосними, як у слові *зуетуе* і триграфи – *schuka*.

Третій період, що охоплює 15-16 століття, називається діакритичною графікою, він увів діакритичні знаки для усунення двозначності графічних символів.

15-16 століття були досить бурхливим періодом польської орфографії, у цей період було багато спроб реформувати польську правописну систему – створити абетку, яку б сприйняли поляки. Значний внесок у вдосконалення польського правопису в 16 столітті зробили також друкарі. Вони почали спрощувати літери, якими позначали невідомі звуки латиною, оскільки розмаїття знаків ускладнювало процес книговидання. У друкарнях запровадили розрізнення голосних за допомогою крескування, відокремили і

від *ł*, розділили функції літер *i* та *u*. Вони також використовували розділові знаки та починали нові речення з великої літери, адже раніше коми і крапки не вживалися, а прийменники і короткі слова зазвичай поєднувалися з наступними словами.

У 17 столітті граматичні та правописні норми послаблюються внаслідок зниження рівня поліграфічного мистецтва. У двох наступних століттях із спроби реформувати польський правопис здійснювали окремі автори, так і різні наукові, просвітницькі установи, наприклад, Варшавське товариство друзів наук.

Надалі роками точилися правописні суперечки, зокрема щодо крескування *é, á*, особливостей застосування літер *i, u, j*, щодо правопису часток, прислівників. Наприкінці 19 століття виникло дві школи польської орфографії – краківська (була сприйнята у Галичині) і варшавська (була сприйнята у регіонах, що перебували під російським пануванням).

На початку 20 століття Польська Академія Наук стала визнаним авторитетом у царині польської орфографії. Члени Академії видали збірник кодифікованих правил польського правопису разом зі словником – *Pisownia polska ustalona. Uchwały ostateczne. Przepisy. Słowniczek*. Надалі суперечки щодо правил орфографії тривали. Скажімо, існували пропозиції щодо написання виразів типу *na pewno, nie do wytrzymania, z powodu, zpowrotem, zczasem, zcicha*, а разом з тим – пропозиції протилежні: *napewno, niedowytrzymania, spowodu, spowrotem, szczasem, ścicha*.

У 1936 році створений Орфографічний комітет Польської Академії наук запровадив чергову правописну реформу. Її приписи переважно чинні досьогодні. Хоча певні зміни відбувалися. Так, у 1936 році запроваджено зміни до правил, які стосуються частки *by*. Адже у 1918-1936 роках у всіх випадках ця частка мала писатися разом з іншими словами. Було запроваджено також правила спілоно і роздільного написання частки *nie*. Урегульовано також

правила запису прийменникових словосполучень. Запроваджено зміни до використання великих і малих літер тощо.

У 1954 року, з ініціативи Комітету мовознавства ПАН було створено Комісію культури мови, яка мала підготувати до друку XII видання Польського правопису. Новий польський правопис усунув неоднозначності у правилах написання слів разом і окремо, вживання великих і малих літер, написання скорочень, топонімів. Варто зазначити, що введення поправок викликало незадоволення багатьох мовознавців, учителів шкіл тощо. Тому у 1963 році Комісія культури мови представила XIII видання Польського правопису. Подальші зміни припадають на 90-ті роки. Знову ж таки зміни стосувалися спільно і роздільного написання слів, написання слів із інтернаціональним частками типу *eks-*, *pseudo*, вживання малих і великих літер, написання запозичених слів, зокрема прізвищ. Надалі коригування правописних норм здійснюється шляхом видання орфографічних ухвал, які зазвичай публікуються на сайтах Інтернету.

Отже, форма сучасного польського правопису є результатом багатьох століть розвитку, спочатку її графіки, а потім також більш детальних питань. У середні віки писемну традицію формували князівські канцелярії та монастирські скрипторії, згодом – міські канцелярії. У 16 столітті польський правопис стабілізували друкарі. Остаточний набір літер сформувався у 19 столітті, коли літера *é* зникла. До 20 століття було зроблено багато спроб стандартизації орфографії, хоча ці заходи не завжди сприяли стійкості правил орфографії, які демонстрували суттєві розбіжності між звучанням і написанням слів.

На сьогодні для польської орфографії найважливішим є видання PWN – *Słownik ortograficznego języka polskiego PWN wraz z zasadami pisowni i interpunkcji*, авторства Мечислава Шимчака (1975) і *Wielki słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji* (2003, 2016), за редакцією Едварда Полянського [70, С.38-64].

Історія українського правопису

В українському мовознавстві прийнято виділяти від трьох до п'яти етапів становлення правопису української мови.

З 10 до початку 17 століття – українсько-руський період.

Зокрема з 10 до третьої чверті 14 століття – давній україно-руський період,

із останньої чверті 14 до початку 17 століття – староукраїнський період.

17-18 століття – вплив норм «Граматики» Мелетія Смотрицького.

З 19 століття до сьогодні – новоукраїнський період.

Зокрема у цей період відбувалися пошуки найкращого варіанту правопису сучасної мови (19 століття), а також унормування правопису із залученням державних чинників (з початку 20 століття).

Започаткували слов'янський правопис Кирило і Мефодій. Українська графіка з тих часів майже не змінилася. Зміни торкнулися літери *ѣ*, яка відома з кінця 16 століття, а поширення набула у 17 столітті, та *ї*, яку спершу писали замість колишньої літери *ѣ* та на місці *е* в новозакритому складі. Надалі літера *ї* перебрала на себе функції сполучення звуків *й+і*. Також руські кириличні рукописи не розрізняли написання літер *е* і *є*. До 20-х років 17 століття правопис, який відштовхувався від слов'янської абетки, підтримувався завдяки діяльності переписувачів текстів церковного змісту, який здійснювали вихідці з Болгарії. Прийнято говорити, з 10 до початку 17 століття український правопис існував під Другим південнослов'янським впливом.

Частково пристосовано слов'янсько-українську писемність до української фонетики завдяки праці Мелетія Смотрицького «Граматика славенскія правилноє синтагма» (1619). М.Смотрицький розмежував літери *ѣ* і *ѣ*, запровадив буквосполучення *дж* і *дз* для позначення відповідних українських звуків, узаконив уживання літери *й*.

Надалі у 1708 році відбулися зміни у накресленні літер. Традиційну кирилицю було замінено «гражданкою», тобто спрощеним різновидом

кирилиці. З алфавіту вилучено застарілі букви: *омегу, фіту, ксі, пси, іжицю, юс великий, юс малий*, а натомість закріплено літери *ю* та *я*. Ці літери які до того вживалися тільки в окремих текстах.

Пошуки сучасних способів відтворення української мови на письмі у 19 столітті були спричинені перш за все виходом у світ у 1798 році «Енеїди» І. Котляревського. Давні написання, як стало зрозуміло, не давали можливості передавати справжнє звучання живого українського слова. У 1818 році до алфавіту додано літеру *і*, у 1837 році – літеру *є* та буквосполучення *йо,ьо*, у 1873 році додано літеру *ї*. Натомість дедалі рідше стали використовувати літери *ъ, ы* та *э*. Настала пора активного експериментування з українською мовою, зумовлена швидкими і постійними змінами в елементах алфавіту. Було створену велику кількість правописних систем – правописна система Олексія Павловського, правописний варіант «Русалки Дністрової», кулішівка, драгоманівка, желехівка тощо.

У 20 столітті фундаментальною для становлення українського правопису стала праця Бориса Грінченка «Словарь української мови» і виконувала цю роль аж до створення в 1918 році першого офіційного українського правопису. Це були «Головні правила українського правопису». Через певну недосконалість цього видання у 1919 році Українська академія наук схвалила «Головніші правила українського правопису». Саме ці правила стали основою для подальших опрацювань українського правопису.

У 1925 році організовано Державну Комісію для впорядкування українського правопису (Державна Правописна Комісія). У 1927 році ухвалено розроблений комісією правопис, який отримав назву «харківський» або «скрипниківський правопис» (від прізвища тодішнього народного комісара освіти Миколи Скрипника).

Надалі до правописних проблем долучилися чинники політичні. У 1933 році правописна комісія на чолі із заступником народного комісара освіти УРСР А. Хвилею затаврувала харківський правопис як «націоналістичний».

Відбулося «зросійщення» правопису. Зокрема з абетки вилучено літеру *г*. Українську термінологію було максимально узгоджено з російсько-українськими словниками. До слова, у 1930 році було ліквідовано Інститут української мови.

З часів «перебудови» в українському суспільстві знову актуальними стали питання удосконалення українського правопису. Проекти правопису опрацьовували Орфографічна комісія при ЛММ АН УРСР, новостворене Товариство української мови ім. Т. Шевченка. У 1990 році опубліковано новий варіант правопису. Зокрема було відновлено літеру *г* та кличний відмінок.

У 1994 році уряд України затвердив склад Української національної комісії з питань правопису при Кабінеті Міністрів. Комісія підготувала «Проект правопису 1999 року». Зокрема, у Проекті запропоновано відновити йотування перед голосними, як було до 1933 року.

Наступним правописом став Український правопис 2019 року. Можна навести порядка 20 новацій у цьому правописі.

Так, прийнято писати не тільки *ірій, ірод* ('дуже жорстока людина'), а й *ирій, ирод* – із *И* на початку слова. Також пишемо *ич, икати, икання*. Крім того, *И* на початку може бути в іншомовних власних назвах.

Правила передбачають написання слів *архимандрит, архиєрей, архиєпископ, архиєрей* тощо через *И*, тоді як за попереднім правописом – *архімандрит, архієрей, архієпископ, архієрей*.

Прийнято вживання варіантів у словах типу *гідности, незалежности, радости, смерти, чести, хоробрости; крові, любові, осені, соли, Руси, Білорусі*, як варіант, допускається написання з *-І*.

Прийнята варіантність у словах типу *Ленінові, Сталінові, Путінові* – з закінченням *-ові* в давальному відмінку однини і з дотеперішньою нормою на *-у*.

Прийнято назви сайтів та інших інтернет-сервісів писати тільки українською, з обов'язковим відмінюванням: *твітер, гуґл; мережа «Фейсбук»*,

енциклопедія «Вікіпедія»; фейсбука, ютуба, імейла (із закінченням -А, -Я в родовому відмінку однини).

Слова *ви, ваш* потрібно писати малої літери, якщо тільки це не форми ввічливості у листах із персональним зверненням до однієї особи.

Запроваджено новий розділовий знак – це скісна риска (/). Її потрібно ставити в офіційно-діловому та науковому стилях – як розділовий знак між однорідними членами речення та в інших подібних випадках у значенні, близькому як до єднального (=і), так і до розділового (=або).

Значно розширений перелік компонентів, які пишуться з рештою слова разом (раніше багато з них писалися через дефіс). Це стосується не тільки іменників, а й утворюваних від них прикметників, які теж тепер втратять дефіс.

Змінене написання компонента пів: запроваджене його написання іноді окремо, іноді разом – залежно від його значення; раніше він писався іноді разом, іноді через дефіс.

Внесені зміни в деякі норми відмінювання іменників – Ігор, Олег, хабар. Також уточнено принципи відмінювання деяких жіночих імен іншомовного походження, які раніше офіційно вважалися невідмінюваними (Ізабель – Ізабелі, Етель – Етелі, Жізель – Жізелі, Мішель – Мішелі).

Розширене застосування кличного відмінка у групах слів: тепер у звертаннях, що складаються: з двох особових імен – імені та по батькові; із загальної назви та прізвища; з двох загальних назв; із загальної назви та імені; із загальної назви та прізвища. Перелік можна продовжити.

Таким чином, сучасна українська мова майже на всіх рівнях мовної системи зазнає змін, на що впливають чинники суспільно-політичного та економічного характеру. Проте, зміни у правописі відбуваються перш за все внаслідок існування в мові паралельних, варіантних засобів вираження однієї і тієї ж форми, одного й того ж значення. Саме останнє двадцятиліття є періодом стирання різних варіантів, закріпленням норм сучасної

української мови. Варто мати на увазі, що мова постійно видозмінюється, і до нововведень потрібно ставитися виважено.

Підсумовуючи, варто зазначити, що в історії як польського, так і українського правопису відбувалося багато змін. Близькість обох мов спричинила близькість основних принципів їхнього правопису.

Для польської, як і для української мови визначають такі принципи правопису: фонетичний, морфологічний, історичний та смисловий.

Згідно з фонетичним принципом слова записуються відповідно до літературно-нормативного звучання, тобто так, як вимовляються.

За морфологічним принципом значущі частини слова (морфеми) пишуться однаково, незважаючи на те, що в різних частинах того самого слова чи в споріднених словах вимовляються по-різному. У таких словах спостерігається невідповідність між вимовою та написанням.

Суть історичного (або традиційного) принципу полягає в тому, що написання деяких слів, їх частин, окремих літер не можна пояснити ні вимовою, ні позиційними змінами сучасної української літературної мови. Такі написання здійснюються за традицією, так, як було прийнято в давній мові чи в певний історичний період, і пояснити їх за допомогою законів розвитку мови на сучасному етапі не можна.

Смисловий (або семантико-диференційний) принцип полягає в тому, що різні написання слів та їх сполучень, які звучать однаково, залежать від різного лексичного значення [20, С. 46-51]

1.2. Спільне і відмінне в основних орфографічних правилах польської і української мов

Українська і польська мови належать до однієї мовної сім'ї – індоєвропейської. Прамова обидвох мов – протослов'янська. Лише польська належала до східнослов'янської гілки, а польська – до західнослов'янської.

Але на сьогодні абетки обох мов відмінні. Польська мова використовує латиницю, українська – кирилицю.

І українська, і польська орфографія побудовані на фонетичному принципі. Це означає, що букви відповідають звукам.

Обидві мови є флективними, порядок слів у реченні відносно вільний. Іменні частини узгоджуються у числі і у відмінку. хоча домінуючим розташуванням є суб'єкт–дієслово–об'єкт. Відсутні артиклі, а підметові займенники часто опускаються. В обох мовах іменники, прикметники, займенники та числівники змінюються за числами, відмінками та родами [2, С.198].

Обидві мови мають дуже багато спільного у лексиці. Досить значна частина слів має однакове звучання і значення:

цибуля – cebula

врода – uroda

фарба – farba

ув'язнення – uwięzenie

дах – dach

Відмінності між польською і українською мовами полягають в орфографії.

Польська абетка включає багато літер з діакритичними знаками: креска над літерами *ć, ń, ó, ś, ź*, літера *ł*; kropka над буквою *ż* і огунок в *ą, ę*.

Можна виділити низку правил, які містять розбіжності щодо написання слів у польській і в українській мовах.

Написання слів разом, окремо і через дефіс

У першу чергу це правило є важливим для польських і українських прислівників та прийменників.

1. Між прийменником *po* та прислівником або числівником у польській мові дефіс не ставиться, в українській мові між часткою *по* і прикметником на -ому, -ськи, числівником дефіс ставиться.

po ukraińsku – по-українськи, по-українському

po domowemu – по-домашньому

po nowemu – по-новому

po pierwsze – по-перше

В інших випадках в українській мові *po* пишеться разом:

po prostu – попросту

po kryjotni – потайки

2. Прийменники, складені з двох простих прийменників, у польській мові пишуться разом, в українській мові – через дефіс.

spod – з-нід

spoza – з-поза

spomiędzy – з-поміж

zza – з-за

znad – з-над

3. Частки *że*, *ż*, *li* пишуться з іншими частинами мови разом, в українській мові, окрім випадків, коли частки *же*, *ж* входять до складу прийменників, вони пишуться зі словами окремо. У цьому випадку частки *же*, *ж* можуть переставлятися у реченні.

Róbże – роби ж

Któż – хто ж

Czemuż – чому ж

Możeszli – чи можеш

4. У польських дієсловах умовного способу частка *by* пишеться усередині слова перед особовим закінченням, в українській мові частка *б* (*би*) з дієсловами умовного способу пишеться окремо.

Musiałbym – я мусив би

Śpiewałabyś – ти співала б

Byłoby – було б

5. У польській мові з більшістю прислівників прийменники пишуться окремо. В українській мові з більшістю прислівників прийменники пишуться разом.

na lewo – наліво
na razie – наразі
na pewno – напевно
na wprost – навпроти
na czczo – натщесерце
na długo – надовго
na przykład – наприклад
na tyle – настільки
na ile – наскільки
w ogóle – взагалі
w głąb – вглиб
w dół – вниз
od razu – одразу
od dawna – віддавна
z bliska – зблизька
z lekka – здалеку
z rzadka – зрідка
do późna – допізна
do niedawna – донедавна
co dzień – щодня
co najmniej – щонайменше
co roku – щороку
za dużo – забагато
jak najwięcej – якнайбільше

6. Низку особливих випадків потрібно запам'ятати.

podczas – під час

dla czego – чому

dlatego – тому, тому що

przede wszystkim – передусім

cokolwiek – що-небудь

kiedykolwiek – коли-небудь

Розмежування чоловічо-особових і нечоловічо-особових форм

У польській мові розмежування чоловічо-особових (*męskoosobowych*) і нечоловічо-особових (*niemęskoosobowych*) форм здійснюється в називному – знахідному відмінках. Перші форми вживані, коли йдеться про осіб чоловічого роду або про змішану групу осіб, серед яких є хоча б один чоловік, а інші – ні. На позначення названого займенника *ix* нечоловічоособової форми і на позначення займенника *його* для середнього роду в знахідному відмінку використовуються одні і ті ж польські займенники *je, nie*. Значення таких займенників можна розрізнити тільки за контекстом: *Tam bawi się dziecko (ono – воно). Znam je (je – його); Do sali weszły studentki (one – вони). Znam je (je – ix)*. Для позначення кількості осіб, предметів також потрібно використовувати різні форми числівників: *dwaj – dwóch, trzej – trzech, czterej – czterech* – чоловічоособові форми, *dwa, dwie* – нечоловічоособові. Протиставлення на чоловічоособові форми і нечоловічоособові стосується не лише різних закінчень у словах, але й великої кількості чергувань приголосних звуків перед відповідними закінченнями.

Рухомі закінчення у польській мові

У польській мові особові закінчення дієслів у формах минулого часу та умовного способі можна відділяти від дієслова і приєднувати до одного з перших слів у реченні. Це зумовлюється прагненням уникати багатоскладовості у словах, що, к свою чергу, дає можливість легше вимовляти слова та досягати плавного інтонаційного вираження фрази в цілому. Наприклад: *Żebyście tam nie chodzili / Щоби ви там не ходили.*

Варіантність майбутнього часу у польській мові

У польській мові активно використовуються два варіанти майбутнього часу. Один із них збігається з українським: *Będe pracować / Я буду працювати*.

Другий варіант більш поширений у мовленні поляків, (і він вживається тільки у діалектах мови української), цей варіант передбачає замість форми інфінітива вживати форму минулого часу відповідно у третій особі однини чи множини: *Będe pracował (pracowała) / Я буду працював*.

Розбіжність польських і українських іменників у роді

У низки польських і українських іменників, незважаючи на однаковість звучання і значення, є розбіжність у належності до категорії роду. Це зумовлює необхідність використання різних відмінкових форм і різної сполучуваності з прикметниками, числівниками, займенниками щодо таких іменників. Варто зазначити, що у низці випадків належність до роду у польській і в українській мові диференціюється закінченнями, але показники роду все ж різні.

kontrola (жіночий рід) – *контроль* (чоловічий рід)

konserwatorium – *консерваторія*

muzeum (середній рід) – *музей* (чоловічий рід)

kryterium (середній рід) – *критерій* (чоловічий рід)

minimum (середній рід) – *мінімум* (чоловічий рід)

seminarium (середній рід) – *семинар* (чоловічий рід)

system (чоловічий рід) – *система* (жіночий рід)

medal (чоловічий рід) – *медаль* (жіночий рід)

kwiatek (чоловічий рід) – *квітка* (жіночий рід)

klasa (жіночий рід) – *клас* (чоловічий рід)

Як показано вище, в польській мові низка іменників середнього роду, що є запозиченнями з латини, закінчується на *-um*. В українській мові їх відповідники належать до чоловічого або жіночого роду. Потрібно мати на увазі, що у польській мові прикметник, залежний від подібного іменника, має закінчення середнього роду. В однині іменники на *-um* залишаються в

незмінній формі у всіх відмінках, хоча залежні відмінювані слова набувають форм відповідних контекстові відмінків.

У множині іменник на *-um* мають відмінкові закінчення такі, як і решта іменників середнього роду.

Інакше у родовому відмінку. У цьому відмінку іменники на *-um* мають закінчення *-ów*. Відмінкові закінчення додаються до тієї частини слова, що залишається після відкидання *-um*:

nasze muzea narodowe

naszych muzeów narodowych

naszym muzeum narodowym

nasze muzea narodowe

naszymi muzeami narodowymi

w naszych muzeach narodowych

nasze muzea narodowe

Деякі іменники середнього роду на *-um* (переважно неадаптовані запозичення) є формально незмінними, скажімо, *vademecum*, *wotum*. Лише окремі з них почали відмінюватися відносно недавно (*forum*).

Дієслівне керування

Дієслова у мові вимагають певного відмінка після себе. У польській мові це часто відрізняється від української:

śluchać kogo? czego? – слухати кого? що?

szukać kogo? czego? – шукати кого? Що

zakochać się w kimś – закохатися в когось

Можна низку закономірностей, за якими розрізняються форми керування у польській і в українській мовах.

Так, у знахідному відмінку однини з певними власними географічними назвами жіночого роду(м'якої і твердої групи) при сполученні з дієсловами

руху традиційно вживається прийменник *na*. В українській мові у таких контекстах вживаються прийменники *в* чи *до*. Відповідно, змінюється і форма керування:

jechać na Ukrainę – їхати в Україну

jechać na Białoruś – їхати до Білорусії

jechać na Litwę – їхати до Литви

jechać na Łotwę – їхати до Латвії

jechać na Słowację – їхати у Словаччину

У всіх польських іменниках жіночого роду, що є назвами істот та неістот форма знахідного відмінка множини збігається з формою називного відмінка. В українській мові форма знахідного відмінка множини назв неістот збігається з формою називного відмінка, а мові форма знахідного відмінка множини назв істот збігається з формою родового відмінка:

widzę kawiarnie – бачу кав'ярню

widzę świnie – бачу свиней

widzę gąsienice – бачу гусениць

widzę babcie – бачу бабусь

Особливе керування у польській мові також у сполученнях, де дієприкметники пасивного стану виступають у структурах з іменниковою чи займенниковою назвою виконавця дії. Цю назву потрібно вживати у знахідному відмінку, а не орудному, як в українській мові. До того ж приєднується до дієприкметника назва виконавця дії за допомогою прийменника *przez*:

Książka była pisana przez autora. / Книжка написана автором.

Неврахування норм керування у польській і в українській мовах може спричинити помилки у написанні слів.

Відмінювання прізвищ

У польській мові відмінювання прізвищ у переважній більшості випадків відбувається подібно до того, як прізвища відмінюються у мові

українській. Але все ж у низці випадків вибір правильної відмінкової форми у польській мові залежить а) від статі носія прізвища, б) від національності носія прізвища, в) від закінчення прізвища. І зазвичай польські відмінкові форми будуть суттєво відрізнятися від українських.

Скажімо, чоловічі прізвища, які закінчуються на *-i* і *-e*, відмінюються як прикметник.

Verdi – Verdiego, Verdim, Verdiemu

Antoni – Antoniego, Antonim, Antoniemu

Mallarmé – Mallarmégo, Mallarmém, Mallarmému

Чоловічі прізвища іноземного походження, що закінчуються на *-o*, у різних відмінках мають чоловічу форму іменника.

Caruso – Carusa, Carusem, Carusie, Carusowi

Виняток становлять ті, у яких наголос падає на останній склад (*Hugo, Boileau*). Вони взагалі не відмінюються.

Однак якщо прізвища польські, вони змінюються як іменники в жіночому роді.

Matejko – Matejkę, Matejką, Matejki, Matejce

Czubko – Czubkę, Czubką, Czubki, Czubce

Прізвища, що закінчуються на *-u*, не змінюються, наприклад: *Ceaușescu*.

В українській мові чоловічі іншомовні прізвища, що закінчуються на *-o*, *-e*, *-i*, не відмінюються. У всіх відмінках зберігатиметься форма називного відмінка:

Ознайомитися з біографією Маларме. Зустрітися у Маларме.

Дієслівні форми минулого часу

У польській мові у дієсловах минулого часу кінцеві елементи *-m*, *-ś*, *-śtu*, *-ście*, що вказують на першу чи другу особу, можуть бути в реченні рухомими. Вони можуть від'єднуватися від дієслівної форми і приєднуватися до інших слів у реченні:

Co im hjwiedziałeś? – Coś im powieział?

Pytasz, kiedy przyszłyśmy? – Pytasz, kiedyśmy przyszły?

Czy wypłynęliście dakeko? – Czyście wypłynęli dakeko?

Skąd się tu wzięłyście? – Skądęście się tu wzięły?

В українській мові такі зміни позицій граматичних показників неприпустимі.

Розділ 2. ВЕЛИКА І МАЛА ЛІТЕРА У ПРАВОПИСІ ТА У ПЕРЕКЛАДІ ПОЛЬСЬКОЮ, УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

2.1. Правила вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах

Правила вживання великої і малої літер належать до складних в обох мовах, оскільки побудовані вони згідно з конвекційним принципом орфографії. На наш погляд, для чіткого усвідомлення про спільні і розбіжні риси у згаданих польських і українських правилах варто представити їх у вигляді порівняльної таблиці.

Правила польської мови	Правила української мови
Із великої літери пишемо:	Із великої літери пишемо:
<p>1. Власні імена, людей, клички тварин: <i>Barbara, Adam Mickiewicz, pies Maks.</i></p> <p>а) якщо загальна назва і власне ім'я персонажа художнього твору, казки є неподільним словосполученням, обидва слова пишемо з великої літери: <i>Kaczor Donald, Kaczka Dziwaczka.</i></p>	<p>Імена, імена по батькові людей: <i>Григорій Савич Сковорода, Ярослав Мудрий.</i></p> <p>Імена дійових осіб у байках та казках: <i>Лисиця Щука, Осел, Шкапа, Мавка, Лісовик, Стеблиночка; Той, що в скелі сидить; Дід Мороз, Червона Шапочка.</i></p> <p>клички тварин, птахів: <i>Лиска</i> (корова), <i>Манька</i> (коза), <i>Гнідко</i> (кінь), <i>Кеша</i> (папуга);</p> <p>Але: назви порід тварин пишуться з малої літери (<i>сен бернар, колі, українська ряба</i>), як і назви сортів рослин (<i>симиренка, сніжний кальвіль, угорка</i>; крім назв у спеціальній літературі: <i>Ніжинський ранній</i> (огірок);</p>
2. Імена богів і міфологічних істот: <i>Zeus, Cerber</i> ; у тому числі збірні назви міфологічних істот, про які	Імена, назви міфологічних істот, божеств: <i>Геркулес, Велес, Даждьбог, Ахілл, Афродіта.</i>

<p>говорять зазвичай у множині: <i>Parki, Gracje</i>.</p>	<p>клички тварин, птахів: <i>Лиска</i> (корова), <i>Манька</i> (коза), <i>Гнідко</i> (кінь), <i>Кеша</i> (папуга);</p>
<p>3. Псевдоніми та прізвиська людей: <i>Bolesław Chrobry, Sokole Oko, Huba</i>. Якщо у псевдонімі є прийменник – його пишемо з малої літери: <i>Katarzyna ze Sieny</i>.</p>	<p>Прізвища, псевдоніми, прізвиська людей: <i>Марко Вовчок</i> (<i>Марія Олександрівна Вілінська</i>), <i>Грициха</i> (<i>вуличне ім'я дружини Григорія</i>), <i>Великий Кобзар</i></p>
<p>4 Назви свят, днів, періодів свят: <i>Narodowe Święto Niepodległości, Wigilia, Boże Narodzenie</i>. а) назви обрядів пишемо з малої літери: <i>dyngus, dożynki</i>.</p>	<p>Імена, назви свят і постів, пов'язані з християнською релігією: <i>Бог, Богородиця, Спаситель, Син Божий, Святий Дух, Великдень, Трійця, Різдво</i>.</p>
<p>5. Власні назви заходів (імпрез): <i>XVII Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina</i>. Прийменники у таких назвах пишемо з малої літери: <i>Dzień bez Papierosa</i>.</p>	<p>Лише перше слово пишемо з великої букви у назвах культурних, спортивних заходів міжнародного або загальнодержавного значення: <i>Олімпійські ігри, Міжнародний рік дитини</i>. АЛЕ <i>день інформації, санітарний день</i>.</p>
<p>6. Присвійні прикметники, утворені від власних імен: <i>styl Sienkiewiczowski, wiersz Różewiczowski</i>. а) потрібно розрізняти присвійні прикметники на <i>-owski, -owy, -in, -yn, -ów</i>, що називають автора твору (<i>dramat Szekspirowski</i> – драма, написана Шекспіром) – і подібні прикметники і загальних назвах типів літературних творів (<i>dramat szekspirowski</i>).</p>	<p>Прикметники, утворені від власних особових назв, пишемо: –з великої літери, якщо вони виражають індивідуальну належність людині (у них є суфікси -ів-, -їв-, -ов-, -єв-, -ин-, -їн-): <i>Шевченкове слово, Ольжин щоденник, Симоненкові поезії</i>. Але: якщо прикметники, утворені від власних особових імен, мають суфікс -ськ-, то пишуться з малої букви: <i>шекспірівські сонети, франківські традиції</i>; якщо прикметники входять до складу фразеологізмів або наукових термінів, вони теж пишуться з малої</p>

	<p>літери: <i>піррова перемога, ахіллесова н'ята, сізіфова праця, піфагорова теорема.</i></p> <p>Але: присвійні прикметники, що входять до складу назв, які мають значення «пам'яті», «імені», також пишуть із великої букви: <i>Шевченківська конференція, Макаренківські читання.</i></p>
<p>7. Назви астрономічних об'єктів (зірок, планет і сузір'їв): <i>Saturn, Jowisz, Droga Mleczna, Wielka Niedźwiedzica, Ziemia, Słońce, Księżyc.</i></p> <p>а) якщо такі назви вжито не в астрономічному значенні, а в загальному – пишемо їх з малої літери: <i>grzać się na słońcu.</i></p> <p>б) власні назви гіпотетичних жителів планет пишемо з великої літери: <i>Marsjanin.</i></p>	<p>Астрономічні назви: <i>Венера, Чумацький Шлях, Мала Ведмедиця, Кассіопея, Сонце, Місяць</i> (в інших випадках <i>сонце, місяць</i> пишуться з малої літери).</p> <p>Назви гіпотетичних жителів планет пишемо з малої літери: <i>марсіанин.</i></p>
<p>8. Назви частин світу, країн і їх жителів: <i>Ameryka, Stany Zjednoczone Ameryki, Amerykanin, Polska, Polak, Europa, Europejczyk.</i></p>	<p>В українській мові: <i>Сполучені штати Америки, Польща, поляк, американець.</i></p>
<p>9. Назви штатів, провінцій, міст, сіл: <i>Teksas, Kraków, Honolulu, Zegartowice, Pcm.</i></p> <p>З великої літери пишемо назви <i>Wschód, Zachód, Północ, Południe,</i> якщо уживаємо їх як географічні назви.</p>	<p>Назви сторін світу, коли під ними розуміють територіальні найменування: <i>Західна Україна, Далекий Схід, вплив Заходу, консервативність Сходу.</i></p> <p>Але: в інших випадках назви сторін світу пишуться з малої літери (<i>південь, захід, північний схід</i></p>
<p>10. Назви морів, океанів, озер, гір, пустель: <i>Atlantyck, Kanał Augustowski, Sahara.</i></p>	<p>Топонімічні власні назви (крім родових означень <i>мис, море, острів, хребет, вершина, рівнина</i> і под.): <i>Європа, Карпати, Говерла, Свितязь, Асканія-Нова, озеро</i></p>

	<p><i>Світязь, Скандинавський півострів, Північний полюс, Чорне море. Але якщо родова частина найменування втратила своє пряме значення, то пишуть із великої літери: Великі Луки, Ясна Поляна, Булонський Ліс, Золотий Ріг.</i></p>
<p>11. Прикметники, що входять до складу географічних назв: <i>Ameryka Południowa, Morze Północne, Nowy Targ, Wielka Brytania.</i></p>	<p>Українською пишемо: <i>Велика Британія, Південна Америка.</i></p>
<p>12. Назви представників рас, народів і племен, наприклад: <i>Murzyn, Arab, Słowianin, Indianin.</i> а) потрібно розрізняти власні назви представників рас, народів, племен – і подібні назви у загальному значенні: <i>Żyd</i> (представник народу), <i>Murzyn</i> (представник негроїдної раси) – <i>żyd</i> (людина, що сповідує іудаїзм), <i>murzyn</i> (дуже засмагла людина).</p>	<p>Назви народів, племен, а також людей за національною ознакою або за місцем проживання пишуться з малої літери: <i>ара́би, африка́нці, латиноамерика́нці; ацте́ки, іроке́зи, поля́ни; украї́нка, білору́ска, лати́ш, француз, запорі́жці, кия́ни, львів'я́ни.</i></p>
<p>13. Власні назви династій: <i>Jagiellonowie, Piastowie.</i></p>	<p>Власні назви династій пишуться з великої літери: <i>Віндзори, Йорки, Валуа, Вази.</i></p>
<p>14. Назви вулиць, скверів, парків, будівель та пам'яток: <i>Ulica Puławska, Wawel, Łazienki.</i> а) всі слова, що входять до власної назви-словосполучення: <i>Zamek Królewski, Rynek Starego Miasta, Wały Chrobrego.</i></p>	<p>Назви вулиць, майданів, провулків, проспектів, шляхів сполучення, парків: <i>Південна залізниця, майдан Незалежності, вулиця Полтавський Шлях, Муравський шлях, Донецько-Дніпровський канал.</i> Так само з малої літери пишуть у назвах вулиць слова <i>брі́д, узві́з, яр, вал. ворота, міст: Кузнецький міст, Андріївський узві́з, Цимбалів яр, Добрий шлях, Верхній вал.</i></p>

	<p>Назви пам'яток архітектури, замків, храмів: <i>Успенський собор, Києво-Печерська лавра, Мукачівський замок.</i></p>
<p>15. Назви офісів, органів влади, установ, шкіл, організацій: <i>Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Trybunał Konstytucyjny, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Uniwersytet Jagielloński, Szkoła Podstawowa nr 1 w Nowym Tomysłu, Szpital Rydygiera w Krakowie, Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie.</i></p>	<p>Назви груп і союзів держав, найвищих міжнародних організацій, держав, автономних адміністративно-територіальних одиниць: <i>Організація Об'єднаних Націй (ООН), Євросоюз, Республіка Польща, Франція, Крим</i>; у назвах автономних областей, країв, районів, сільрад, міськрад з великої літери пишеться лише перше слово: <i>Ненецький автономний округ, Харківська область, Ізюмський район, Сеньківська сільрада, Куп'янська міськрада</i>;</p> <p>Але: у словосполученнях – назвах державних, громадських, профспілкових установ, міністерств, їх головних управлінь, органів місцевого самоврядування з великої літери пишеться тільки перше слово: <i>Збройні сили України, Міністерство транспорту України, Чернігівське головне управління охорони здоров'я.</i></p> <p>Але: у назвах найвищих державних установ України з великої літери пишуться всі слова: <i>Верховна Рада України, Конституційний Суд України, Кабінет Міністрів України.</i></p>
<p>16. Власні назви музичних гуртів, ансамблів, спортивних команд: <i>Lady Pank, Dżem, Wisła Kraków, Cracovia, Legia Warszawa, Polonia Warszawa.</i></p>	<p>В українській мові назви музичних гуртів пишуться особливо через особливі способи формування назв:</p>

	<i>ONUKA, Sinoptik, Stoned Jesus, Panivalkova</i>
<p>17. Назви орденів, відзнак: <i>Order Orła Białego, Górska Odznaka Turystyczna</i>. При цьому:</p> <p>а) однослівні назви нагород, відзнак пишемо з великої літери: <i>Oscar, Nobel, Pulitzer</i>.</p> <p>б) у багатослівних назвах нагород, призів, у яких другий член має форму родового відмінка або є прикметниковим означенням, усі слова (окрім службових) пишемо з великої літери: <i>Nagroda Nobla, Olkuska Nagroda Artystyczna, Nagroda Pulitzera, Nagroda Tempeltona, Nagroda Kioto</i>.</p> <p>в) якщо назва нагороди має форму називного відмінка, саме слово «нагорода» пишемо з малої літери: <i>nagroda World Press Photo, nagroda Złota Palma</i>.</p>	<p>Назви орденів, відзнак: <i>орден Дружби народів, орден Незалежності, орден Пошани; Шевченківська премія, Нобелівська премія</i>.</p>
<p>18. Назви предметів, об'єктів, що існують в одному екземплярі: <i>Brama Floriańska, Drzwi Gnieźnieńskie</i>.</p>	
<p>19. Назви фірм, марок і типів виробів промислових: <i>samochód Audi</i> (але <i>jeżdżę audi</i> або <i>jeżdżę samochodem marki Audi</i>)</p>	<p>В українській мові пишемо: <i>автомобілі «Нісан», «Вольво», «Фольксваген»</i>), літак <i>«Бойнг 777»</i>, трактор <i>«Слобожанець»</i>.</p>
<p>20. Назви газет, журналів, видавничих серій (крім прийменників і сполучників у цих назвах): <i>Gazeta Wyborcza, Kobieta i Styl, Dziennik Polski, Wiedza i Życie, Klasycy Malarstwa (seria wydawnicza)</i>.</p>	<p>Назви газет, журналів, установ, творів мистецтва, продуктів пишемо з великої літери і в лапках: <i>журнал «Дивослово», завод «Арсенал», ресторан «Астур», оповідання «Федько-халамидник», торт «Київський»</i>.</p>

<p>21. У назвах телевізійних програм, радіопередач:</p> <p>а) однослівні назви пишемо з великої літери: <i>Panorama, Wiadomości.</i></p> <p>б) у багатослівних назвах з великої літери пишемо тільки перше слово: <i>Sensacje XX wieku, Kuchenne rewolucje.</i></p> <p>в) у назвах циклічних передач усі слова пишемо з великої літери (за винятком прийменників, сполучників): <i>Lista Przebojów Programu Trzeciego.</i></p>	<p>В українській мові: <i>програма «Про українців», «Вар'яти-шоу», програма «Вечірній Квартал», проєкт «Ліга сміху».</i></p>
<p>22. Назви комп'ютерних шрифтів, мов програмування: <i>Times New Roman, Calibri, Norton, Pascal.</i></p>	<p>В українській мові: <i>Times New Roman, Calibri, Norton, Pascal.</i></p>
<p>Із малої літери пишемо:</p>	<p>Із малої літери пишемо:</p>
<p>1. Усі загальні назви: <i>samochód, kot, spodnie.</i></p> <p>а) прикметники, утворені від назв континентів, країн: <i>azjatycki, europejski, polski, słowiański.</i></p> <p>б) назви мешканців міст, районів і сіл: <i>opaleniczani, warszawiak, mokotowianin.</i></p>	<p>В українській мові: <i>європейський, польський, слов'янський.</i></p> <p>Назви мешканців міст, районів, сіл: <i>варшав'янин, киянин.</i></p>
<p>2. Назви днів тижня, місяця, календарних періодів, обрядів і звичаїв: <i>grudzień, kwartał, dyngus, andrzejki, ślub.</i></p>	<p>В українській мові: <i>грудень, шлюб.</i></p>
<p>3. Назви історичних подій: <i>wojna tydziestoletnia, II wojna światowa,</i></p>	<p>З великої літери пишемо назви історичних подій, війн, революцій: <i>Семирічна війна.</i></p>
<p>4. Назви адміністративних округів: <i>okręg wielkopolski, gmina opalenica, powiat nowotomyski.</i></p>	<p>У назвах районів, сільрад, шкіл тощо з великої букви пишеться тільки перше слово: <i>Рожищенський район.</i></p>

5. Назви історичних періодів, епох і філософських течій: <i>średniowiecze, humanizm, odrodzenie.</i>	В українській мові: <i>середньовіччя, бароко.</i>
--	---

2.2. Основні розбіжності у правилах вживання великої і малої літер, їх вплив на переклад

Порівняльний аналіз правил вживання великої і малої літер у польській і в українській мовах дозволяє зробити висновок про наявність певних розбіжностей.

Стосуються розбіжності написання назв власних назв заходів, газет, журналів. Якщо у польській мові всі повнозначні слова пишуться з великої літери, то в українській – зазвичай тільки перше слово: *Dzień bez Papierosa / Олімпійські ігри; Gazeta Wyborcza / інтернет-видання «Лівий берег».*

У польській мові, на відміну від української, з великої літери пишуться назви жителів планет, жителі країн світу: *Marsjanin, Polak.*

Існує різниця в написанні назв морів, океанів, гір тощо. У польській мові, на відміну від української з великої літери пишеться родова назва: *Kanał Augustowski.*

У польській мові у назвах вулиць з великої літери пишеться родова назва: *Ulica Puławska.* В українській мові така родова назва пишеться з малої літери.

У польській мові у назвах установ, організацій з великої літери пишуться усі повнозначні слова: *Szpital Rydygiera w Krakowie, Szpital Specjalistyczny im. Ludwika Rydygiera w Krakowie.* В українській мові – тільки перше слово.

У польській мові усі слова пишуться з великої літери у назвах нагород: *Order Orła Białego, Nagroda Tempeltona, Nagroda Kioto* (якщо другий член має форму родового відмінка). В українській мові слово *орден* пишеться з малої літери.

В українській мові назви фірм, марок пишуться з великої літери в лапках: *автомобіль «Ауді»*, у мові польській лапки не пишуться.

У польській і в українській мовах є розбіжності щодо написання назв історичних подій. У польській мові у назвах, які не є принципово важливими для польського суспільства, такі назви пишуться малими літерами: *wojna tydziestoletnia, II wojna światowa*. В українській мові перше слово – з великої літери, зокрема якщо це і родова назва: *Семирічна війна, День незалежності України*.

Подібна ситуація у царині назв адміністративних округів. У польській мові всі слова пишуться з малої літери: *okręg wielkopolski, gmina opalenica*. В українській перше слово пишеться з великої літери: *Рожищенський район*.

Наведені розбіжності потрібно враховувати при перекладі, застосовувати у кожній мові відповідні правила вживання великих і малих літер.

Можна зауважити ще низку застережень, які є важливими для перекладу.

Важливим є врахування функціонального стилю, до якого належить текст. У літературних творах може бути використано велику літеру для підкреслення важливих фрагментів тексту, звертань, в той час як у наукових дослідженнях частіше використовується мала літера для конкретизації понять [16].

Фрази та прислів'я в мові – це не просто слова, а важливий аспект культури та вираження національних особливостей. У перекладі фраз та прислів'їв велика та мала літера можуть грати ключову роль у збереженні їхньої семантики та виразності.

Використання великої літери у фразах та прислів'ях може бути зумовлене певними стилістичними або культурними відмінностями. У деяких мовах, велика літера вказує на важливість чи підкреслює історичне значення фрази. Перекладач повинен бути свідомим цих особливостей та відтворювати їх у тексті перекладу [25].

У той же час, велика літера може використовуватися для підсилення виразності або емоційної насиченості фрази чи прислів'я. Перекладач повинен розуміти ці відтінки та відтворювати їх в мові-перекладі.

При перекладі, особливо в технічних чи наукових текстах, слід дотримуватися термінологічної точності та враховувати те, як велика та мала літери впливають на семантичне навантаження термінів. Це допомагає уникнути непорозумінь та забезпечити чіткість у розумінні перекладеного тексту. Використання великої літери у термінах та назвах може варіюватися в залежності від галузі. Наприклад, у наукових чи технічних текстах, велика літера може позначати терміни чи поняття, що є особливо важливими.

У математиці та фізиці, велика літера часто використовується для позначення констант, змінних, та параметрів. Наприклад, у рівнянні кінетичної енергії ($E = mc^2$), E вказує на енергію, що є константою. Такий підхід допомагає чітко визначити різні компоненти формули.

У хімії, велика літера використовується для позначення хімічних елементів. Наприклад, H для водню, O для кисню. Це важливо пам'ятати для уникнення непорозумінь та забезпечення єдності термінології в наукових публікаціях [11].

У біологічних науках, велика літера також може позначати найменування роду чи виду. Наприклад, *Homo sapiens*, де *Homo* є родом, і *sapiens* – видом. Це дозволяє точно вказувати на класифікацію організмів.

У медичних текстах великі літери можуть позначати назви хвороб, зокрема в аббревіатурах, забезпечуючи їх легку розпізнаваність для фахівців.

Однак є винятки, особливо у випадках, коли терміни стали загальними та вже не пов'язані з конкретним науковим контекстом. Наприклад, вживання великої літери у слові *quasar* чи *radar* може змінюватися в залежності від контексту та стилю письма.

Критично важливим елементом для забезпечення чіткості та однозначності комунікації правильне використання великої та малої літери в

термінах такої сучасної галузі знань, як інформаційні технології. Це особливо стосується перекладу, де дотримання термінологічних стандартів є фундаментальним завданням.

Терміни в інформаційних технологіях (ІТ) часто визначаються аббревіатурами, які можуть вживатися великою або малою літерою. Загальноприйнятий стандарт для багатьох аббревіатур у ІТ-галузі — це написання їх великою літерою (наприклад, HTML, CSS, SQL). Однак деякі терміни можуть використовуватися з малої літери в залежності від конкретного контексту (наприклад, *javascript*).

У комп'ютерній галузі важливо враховувати особливості написання назв продуктів, технологій та концепцій. Наприклад, назва операційної системи Windows використовує велику літеру на початку слова, і правильне використання цієї літери є ключовим для точного відтворення терміна в перекладі.

Важливо також враховувати мовні стандарти при перекладі термінів. Деякі терміни, які можуть використовуватися з великої літери в одній мові, можуть бути написані з малої літери в іншій. Наприклад, слово «internet» може бути написано з малої літери в англійській мові, в той час як слово «Інтернет» буде з великої літери у мові українській.

У перекладі термінів ІТ та комп'ютерної галузі важливо забезпечити взаємозамінність термінів мови-оригіналу та мови-перекладу, зберігаючи при цьому адекватність та специфічний сенс терміну. Точне використання великої та малої літери в цьому контексті є ключовим фактором для досягнення цієї мети [3].

У ділових текстах, велика літера може використовуватися для виділення назв компаній, продуктів чи брендів. Важливо, щоб переклад відтворював це використання та вибірково використовував велику літеру для збереження брендового іміджу та корпоративного стилю.

У бізнес- та професійних текстах, використання великої літери може створювати враження формальності та офіційності. Наприклад, «Звертаємо вашу увагу на Терміни та Умови». А от використання малої літери може передавати більш дружній та доступний тон: «Прочитайте наші часто згадувані питання».

В інтернет-текстах, особливо в соціальних мережах, часто використовується мала літера для надання тексту неформальності та природності. Велика літера може використовуватися для створення ефекту виразності в окремих словах чи фразах.

У маркетингових та рекламних текстах велика літера може використовуватися для привертання уваги та надання словам чи фразам ефекту важливості. Наприклад, *Новинка Року* чи *Ексклюзивне Пропозиція*. Це може позитивно вплинути на сприйняття продукту чи послуги.

Перекладач повинен бути чутливим до контексту та особливостей мови в різних галузях. Відповідне використання великої та малої літери в термінах та поняттях забезпечить збереження їхнього семантичного навантаження та точність в мові-перекладі.

Використання великої та малої літери у заголовках та підзаголовках є важливою частиною структури тексту, яка визначає його оформлення та логічну організацію. У перекладі це стає особливо важливим аспектом, оскільки структура та стилістика тексту можуть зазнавати певних змін. Правильне використання великої літери у заголовках важливо для забезпечення чіткості та виділення ключових слів. Перекладач повинен дотримуватися цих правил та враховувати стилістичні особливості мови-оригіналу [4].

Підзаголовки також можуть відрізнятися за своєю структурою та використанням великої та малої літери. У деяких стилях написання заголовків дозволяється використання великої літери для всіх слів, щоб підкреслити їхню

важливість. У інших випадках, підзаголовки можуть підкреслювати структуру тексту за допомогою великої літери лише на початку.

Отже, велика та мала літера є важливими мовними інструментами, що сприяють зрозумілості, логічності та ефективності мовного висловлення в різних типах текстів.

Варіанти використання великої та малої літери визначаються метою тексту, його жанром та специфікою аудиторії. Правильний вибір реєстру літер може значно вплинути на сприйняття тексту та досягнення авторських інтенцій [10].

Загальні принципи використання великої та малої літери в перекладах визначаються не лише граматичними правилами, але й стильовими особливостями текстів, стилістичними особливостями кожної мови. Перекладач має завдання не лише передати сенс оригіналу, а й зберегти його стиль та виразність у контексті мови перекладу.

2.3. Назви закладів вищої освіти у польській і в українській мовах, особливості їх перекладу

Одна із груп власних назв – назви закладів вищої освіти. Розглянемо особливості побудови таких власних назв у польській і в українській мовах, зокрема в аспекті використання великих і малих літер у цих назвах.

В Україні до ЗВО належать університети, академії, інститути, коледжі. У польській мові заклад вищої освіти (*uczelnia, szkoła wyższa*) – це політехніки, академії, університети.

Загальна схема назв ЗВО Польщі така: базова назва + окреслення профілю + інформація про місцезнаходження + додаткова ВН + ім'я покровителя (патрона). Відмінності в наведеній формулі можуть стосуватися порядковості елементів, мовної форми назви або появи додаткових термінів,

що вказують на юридичний статус, приналежність до університету тощо. Серед назв ЗВО є як дво-, так і багатоеlementні.

Типові моделі назв польських ЗВО

- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + означення, що вказує на локалізацію, напр. *Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Rzeszowski, Politechnika Białostocka, Politechnika Warszawska, Akademia Siedlecka;*
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + меморіальний антропонім, наприклад, *Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego;*
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що окреслює локалізацію + меморіальний антропонім, наприклад, *Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego, Akademia Świętokrzyska im. Jana Kochanowskiego, Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki;*
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що окреслює локалізацію + обставина місця, наприклад, *Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Mazursko-Warmiński w Olsztynie;*
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки, наприклад, *Akademia Techniczno-Humanistyczna;*
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + топонім, що є вказівкою на місцезнаходження, наприклад, *Akademia Ekonomiczna w Poznaniu, Akademia Rolnicza w Lublinie, Akademia Medyczna w Białymstoku, Akademia Muzyczna w Krakowie, Akademia Sztuk Pięknych w Gdańsku, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Łodzi, Wyższa Szkoła Administracji Publicznej w Białymstoku, Wyższa Szkoła Kupiecka w Łodzi;* + іноді подвійна вказівка на локалізацію (регіон та місто), наприклад, *Pomorska Akademia Pedagogiczna w Słupsku, Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie;*

- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім, наприклад, *Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica*, *Akademia Medyczna im. Piastów Śląskich*;
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім + топонім, який є вказівкою на місцезростащування (іноді цей елемент стоїть на початку назви у вигляді відтопонімного прикметника), наприклад, *Akademia Ekonomiczna im. Karola Adamieckiego w Katowicach*, *Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu*, *Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach*, *Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie*, *Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka*, *Bielska Wyższa Szkoła Biznesu i Informatyki im. Józefa Tyszkiewicza*, *Wyższa Szkoła Komunikowania i Mediów Społecznych im. Jerzego Giedroycia w Warszawie*;
- апелятив із вказівкою на позначення типу закладу + ад'єктив, що вказує на профіль підготовки + меморіальний антропонім та подвійна вказівка на місце розташування (означення і обставина), наприклад, *Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach*.

Найменування українських ЗВО будуються за подібними моделями, хоча є низка відмінностей. Скажімо, в українських назвах зустрічається підкреслення «міжнародності»: *Приватне акціонерне товариство «Українсько-Польський вищий навчальний заклад «Центрально-Європейський університет»*; *Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II*; або ж зв'язок із певною державною структурою: *Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького*, *Національна академія державного управління при Президентіві України* тощо.

Принципова різниця стосується порядку окремих елементів, які становлять назву закладу. У польських найменуваннях характерний такий порядок слів: апелятив на позначення типу закладу освіти (*uniwersytet, akademia, wyższa szkoła* та ін.), який найчастіше стоїть на першому місці + означення, що вказує на профіль підготовки + означення-топонім з вказівкою на місцезрештування ЗВО (іноді вказівка на локалізацію виступає у вигляді відтопонімного прикметника на початку назви).

У свою чергу, для українських найменувань найбільш типовою є наступна структура: означення, що вказує на місце рештування ЗВО + означення, що вказує на державну приналежність + означення, що вказує на профіль підготовки + апелятив на позначення типу закладу освіти.

Серед українських традиційних апелятивів на позначення типу закладу характерними є *університет, інститут, академія*. У Польщі натомість домінують назви: *університет, академія, політехніка*, але серед нещодавно заснованих – *вища школа*.

Також спільною, характерною як для українських, так і для польських ергонімів, рисою є наявність у складі найменувань меморіальних антропонімів, тобто імен тих, на чю честь названі ці заклади: видатних людей зі світу науки, літератури, мистецтва, історичних постатей.

Польські назви ЗВО рідко містять інформацію про власність або належність, тоді час як для назв українських закладів державної форми власності цей елемент (найчастіше у вигляді означення державний, національний) є фактично обов'язковим.

Найменування українських та польських ЗВО відрізняє також правопис. Всі елементи в польських назвах пишуться з великої літери, тоді як в українських – лише перший елемент та, традиційно, топоніми (ойконіми) і особові назви, якщо такі входять до складу найменування освітньої установи.

Особливості перекладу назв закладів вищої освіти

Аналіз перекладу назв польських ЗВО українською мовою дозволяє зробити висновок, що зустрічаються декілька різновидів такого перекладу.

1. Назви ЗВО польською і українською мовами збігаються:

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie	Вища школа економіки і інновацій в Любліні
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Краківська академія ім. Анджея Фрича Моджевського
Prywatna Wyższa Szkoła Ochrony Środowiska w Radomiu	Приватна вища школа охорони середовища в Радомі
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	Університет імені Адама Міцкевича у Познані
Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie	Вища школа екології і управління у Варшаві
Wyższa Szkoła Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach	Вища школа управління охороною праці у Катовицях

2. Назви ЗВО польською і українською мовами збігаються частково (не збігається повністю або частково порядок слів):

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie	Західнопоморський технологічний університет у Щецині
Wyższa Szkoła Technologii Informatycznych w Katowicach	Вища школа інформаційних технологій в Катовицях
Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku	Вища економічна школа у Білостоці
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy	Технологічно-природничий університет імені Яна та Єнджея Снядецьких у Бидгощі
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu	Природничий університет у Вроцлаві

3. Варіантний переклад польських назв ЗВО українською мовою (норми польської і української мов не порушено):

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie	Економічний університет у Кракові Краківський економічний університет
Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie	Університет музики Фридерика Шопена Музичний університет Фридерика Шопена
Gdański Uniwersytet Medyczny	Гданський медичний університет Медичний університет у Гданську
Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica w Krakowie	Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташица у Кракові Краківська гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташица

У більшості випадків переклад назв ЗВО вимагає певних трансформацій, з огляду на відмінність, зокрема у правилах порядку розташування слів чи в засадах відмінюваності або невідмінюваності окремих із них.

Переклад назв ЗВО, у складі яких є елемент *szkoła wyższa*

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Kujawsko-Pomorska Szkoła Wyższa w Bydgoszczy	Куявсько-Поморська вища школа в Бидгощі
Lingwistyczna Szkoła Wyższa w Warszawie	Вища лінгвістична школа у Варшаві
Międzynarodowa Wyższa Szkoła Logistyki i Transportu we Wrocławiu	Міжнародна вища школа логістики та транспорту у Вроцлаві
Państwowa Wyższa Szkoła Techniczno-Ekonomiczna im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu	Державна вища технічно-економічна школа імені ксьондза Броніслава Маркевича в Ярославі
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Angelusa Silesiusa w Wałbrzychu	Державна вища школа професійної освіти імені Ангелуса Силезіуса
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w	Вища державна професійна школа в

Chelmie	Холмі
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Elblągu	Державна вища професійна школа в Ельблонзі
Śląska Wyższa Szkoła Medyczna w Katowicach	Сілезька вища медична школа в Катовицях
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego "Apeiron" w Krakowie	Вища школа громадської та індивідуальної безпеки „Apeiron” в Кракові
Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Białymstoku	Вища економічна школа у Білостоці
Wyższa Szkoła Humanitas w Sosnowcu	Вища школа Humanitas (WSH) в Сосновці

Переклад назв ЗВО, у складі яких є елемент *politechnika*

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Politechnika Częstochowska	Ченстоховський політехнічний університет
Politechnika Gdańska	Гданська політехніка
Politechnika Krakowska im. Tadeusza Kościuszki	Краківська політехніка імені Тадеуша Костюшка
Politechnika Lubelska	Люблінська політехніка
Politechnika Łódzka	Лодзький технічний університет
	Лодзька політехніка
Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza	Ряшівська політехніка імені Ігнатія Лукасевича
Politechnika Warszawska	Варшавська політехніка

Переклад назв ЗВО, у складі яких є елемент *uczelnia*

Назва польською мовою	Перекладена назва українською мовою
Państwowa Uczelnia Zawodowa im. prof. Stanisława Tarnowskiego w Tarnobrzegu	Державний вищий професійний інститут імені проф. Станіслава Тарновського
Uczelnia Państwowa im. Szymona Szymonowica w Zamościu	Державний університет імені Шимона Шимоновича в м. Замостя

Перекладаючи українською мовою елемент *szkoła wyższa*, варто мати на увазі, що невмотивоване використання українського відповідника *університет* може призвести до змістової помилки – не кожен ЗВО у Польщі може іменуватися університетом.

Розділ 3. СКОРОЧУВАННЯ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ І В ПОЛЬСЬКІЙ МОВАХ

3.1. Основні функції скорочень

Скорочення та аббревіатури визначають структуру та стиль офіційних текстів, надаючи їм економію мовного простору та забезпечуючи швидке сприйняття інформації. У світі ділового спілкування, державних документів, наукових робіт та інших офіційних матеріалів використання скорочень та аббревіатур є не лише допоміжним, але і ключовим елементом.

Перш за все, скорочення використовуються для зменшення обсягу тексту та прискорення сприйняття інформації. У вимогливих за обсягом офіційних документах, де часто доводиться передавати великий обсяг фактів, даних та резюме, вони дозволяють економити час читача та роблять текст більш компактним [40].

До того ж, використання аббревіатур відображає рівень професіоналізму автора тексту. В офіційних текстах, наприклад, аббревіатури вказують на те, що автор розуміє та використовує термінологію своєї галузі. Це робить текст більш точним та спеціалізованим.

Сутність скорочень полягає не лише у економії простору, але й у наданні тексту стрункості та лаконічності. У офіційних текстах це особливо важливо, оскільки вони мають передавати точні, безперечні дані, а їхня чіткість та легкість сприйняття є ключовими для читача.

Роль скорочень та аббревіатур визначається також потребою у стандартизації та єднанні понять в різних галузях. Наприклад, у медичних документах використання стандартних аббревіатур дозволяє легше розуміти та аналізувати інформацію, забезпечуючи її найвищий рівень точності.

Суттєвий аспект – це інтелектуальна складова. Використання скорочень та аббревіатур передбачає, що читач розуміє контекст та може відзначити основні ідеї тексту, не гублячи в деталях. Це важливо в офіційних документах,

де висока інтелектуальна активність та швидкість розуміння є ключовими аспектами.

Загалом, скорочення та аббревіатури у офіційних текстах є не тільки засобом економії часу та простору, але і ефективним засобом передачі специфіки та професіоналізму. Їхня роль полягає в створенні зручної та точної мовної структури, яка відповідає вимогам офіційного стилю та віддзеркалює рівень професіоналізму автора.

Вживання скорочень в польській та українській мовах є важливим аспектом офіційних текстів та вимагає ретельного розгляду їхньої лінгвістичної та культурної специфіки. Обидві мови мають власні правила та конвенції стосовно вживання аббревіатур та скорочень, і зрозуміння цих відмінностей є важливим для точного та ефективного перекладу.

Використання скорочень у тексті є потужним інструментом для економії простору та ресурсів читача. Однак, незважаючи на їхню корисність, важливо уникати перевантаження тексту скороченнями, оскільки це може призвести до втрати зрозумілості, створення бар'єрів для читача та спотворення загального враження від тексту. Надто часте вживання аббревіатур може стати перешкодою для читача, особливо якщо він не є фахівцем у відповідній галузі.

3.2. Правопис лексичних і графічних скорочень в українській мові

В українській мові діють наведені нижче правила правопису складноскорочених слів.

Скорочуються найменування держав, підприємств, установ, організацій, марок машин, одиниці виміру тощо.

Наприклад: *Сполучені Штати Америки (США), Організація Об'єднаних Націй (ООН), Запорізький автомобільний завод (ЗАЗ), кілометр (км), гривня (грн).*

До реєстру словників включають за алфавітом широковживані термінологічні та номенклатурні складні слова, в тому числі й аббревіатури

різних типів: ОЦ (обчислювальний центр), ЕОМ (електронно-обчислювальна машина) та ін. Аббревіатури, крім того, подаються в круглих дужках після словосполучень, що вживаються при головному (основному, ключовому) слові.

Наприклад: МАШИНА ... машина; ... ЦИФРОВА ОБЧИСЛЮВАЛЬНА МАШИНА (ЦОМ).

Не рекомендується використовувати скорочення в науково-популярній літературі, не допускається їх вживання в художньому стилі; обмежене – в публіцистичному і діловому. Але, оскільки документ має бути максимально стислим, укладач прагне використати всі можливі способи стандартизації й лаконізації тексту і серед них – вживання загальноприйнятої системи стандартних скорочень, коли в одному слові “спресовуються” багатослівні поняття й назви. Адже набагато зручніше користуватися, наприклад, складноскороченим словом *профком*, ніж повним словосполученням *профспілковий комітет*.

Існує два види скорочень: *лексичні* (складноскорочені слова і аббревіатури (від італ. *Abbrevio* – скорочую) і *графічні* (для зорового сприйняття).

Складноскорочені слова – це іменники, які складаються з усічених частин кількох слів (*райвиконком* – районний виконавчий комітет, *голубух* – головний бухгалтер).

У діловому мовленні широко використовують п'ять типів утворення складноскорочених слів:

1) сполучення *перших частин слів*: *Донбас* (Донецький басейн), *соцзабез* (соціальне забезпечення);

2) сполучення *перших частин слів і початкових літер*: *міськвно* (міський відділ народної освіти), *ДонНТУ* (Донецький національний технічний університет); сполучення *початкової літери і слова*: *Мбайт* (*мегабайт*).

3) сполучення *першої (початкової) частини слова або слів з цілим словом*: *держбанк* (державний банк), *облдержадміністрація* (обласна державна адміністрація);

4) сполучення *першої частини слова з формою непрямого відмінка іменника*: *завкафедри* (завідувач кафедри), *комроти* (командир роти);

5) сполучення *початкової частини слова з початком і кінцем другого або тільки з кінцем другого*: *есмінець* (ескадрений міноносець), *військкомат* (військовий комісаріат).

Абревіатура – це іменник, утворений з усічених слів вихідного складного слова.

Правопис складноскорочених слів

У діловому мовленні (і в усному, і в письмовому) лексичні скорочення функціонують як самостійні слова. Щоб не припуститися помилок при вживанні їх у ділових паперах, слід дотримуватися правил правопису складноскорочених слів:

1) з *великої літери* пишуть складноскорочені слова, які вживають на позначення установ як власні назви, тобто одинично: *Укрінформ*, *Укрпрофспілка*, *Укргаз*, *Держкіно*, *Нацбанк*;

2) з *малої літери* пишуть складноскорочені слова, які стали родовими назвами: *облвно*, *міськрада*;

3) *назви*, утворені з початкових букв імен власних і загальних, пишуть великими літерами, без крапок. Вони не відмінюються: *ООН*, *ТЕЦ*;

4) *абревіатури*, які утворено від загальних назв і вимовляють, як звичайні слова, пишуть малими літерами: *неп* – *непу*, *рагс* – *до рагсу*. Такі слова звичайно відмінюють.

Так само відмінюють ініціальні (складені з перших літер або перших звуків слів) скорочення типу *БАМ*, а їх закінчення приєднуються до останньої літери абревіатури без будь-якого знака: з *БАМу*, на *БАМі*, з *ВАКу*, *ВАКом*.

Від аббревіатур слід відрізняти *графічні скорочення*, які вимовляються повністю і скорочуються лише на письмі: *доц.*(доцент), *к.т.н.* (кандидат технічних наук), *проф.* (професор).

Графічні скорочення поділяють на кілька типів:

1)крапкові: *ст.* (станція, старший, стаття, століття), *див.* (дивись), *ім.* (імені), *с.* (сорт, село, сторінка), *м.* (місто), *д.* (дім), *ін.* (інший), *кв.* (квадратний, квартал, квартира), *сел.* (селище), *тис.* (тисяча), *ц.р.* (цього року);

2)дефісні: *р-н* (район), *вид-во* (видавництво), *фабрика* (фабрика), *ін-т* (інститут);

3)дробові: *а/с* (абонентська скринька), *в/ч* (військова частина), *р/р* (розрахунковий рахунок), *п/с* (поштова скринька), *п/р* (поточний рахунок), *б/у* (який був у вжитку);

4)нульові: на позначення фізичних величин, валют та ін. (використовуються лише після цифрових назв і без крапки) – *45 т*, *250 грн*, *5 г*, *10 кг*, *1 л* (літр), *12 га*, *8 мм*, *5 Р* (рентген), *25 см*, *12 млрд*;

5)комбіновані: *півд.-східн.*

У наукових, офіційно-ділових текстах можна використовувати лише нормативні графічні скорочення, не перевантажуючи ними текст. Необхідно дотримувати правил їх творення і оформлення.

1. Не можна скорочувати:

- *псевдоніми* (не Мирний, а Панас Мирний, не Л. Українка, а Леся Українка);
- *подвійні прізвища* (не К.-Карий, а Карпенко-Карий, не Г.-Артемівський, а Гулак-Артемівський).

2. Під час скорочення слова треба зважати на те, щоб частина слова, яка залишається:

- дозволяла легко й безпомилково відновити повне слово: *філос, філол., (не філ.) асист., асп., (не ас); дієприкм., дієприсл., (не дієпр.);*
- закінчувалася на приголосний (крім однолітерних скорочень типу *острів – о.*): *архіт., (а не архіте.);*
- за збігу в кінці двох однакових приголосних закінчувалася на одному з них: *осін., (не осінн.) – від осінній;*
- за збігу в кінці декількох різних приголосних закінчувалася на останньому з них: *геогр. (не геог.).*

3. Під час скорочення повинно залишатися не менше, ніж дві літери, незалежно від прийому, який використовується. Наприклад: *адміністрація – адмін.; аркуш – арк.*

4. Скорочення слова до однієї літери допускається тільки для загальноприйнятих скорочень. Наприклад: *рік (роки) – р. (рр.); сторінка – с.; грам – г; виконувач обов'язків – в. о.*

5. Під час скорочення іменників ураховують відмінкові закінчення однини або множини. Наприклад: *інститут – ін-т; інститути – ін-ти; видавництво – вид-во; видавництва – вид-ва.*

6. Прикметники, що закінчуються на *-графічний; -логічний; -номічний; -навчий*, скорочують відсіканням частин *-афічний; -огічний; -омічний; -авчий*. Наприклад: *філологічний – філол.; краєзнавчий – краєзн.*

7. Прикметники, утворені від власних імен, скорочуються відсіканням частини *-ський*. Наприклад: *франківський – франків.*

8. Якщо скороченню підлягає тільки одна літера, то слово не скорочують. Наприклад: *вищий – вищ., але вища – не скорочується.*

9. Якщо відсіченій частині слова передує апостроф, то під час скорочення слова зберігають наступні за ним голосну й приголосну літери. Наприклад: *слов'янський – слов'ян.* Якщо відсіченій частині слова передує

літера «ь», то скорочувати слово треба на приголосній літері, що стоїть перед нею. Наприклад: *грецький* – *грец.*; *сільський* – *сіл.*

10. Якщо слово може скорочуватися відсіканням різної кількості літер, то відсікається максимальна кількість. Наприклад: *фундаментальний* – *фундам.* (а не *фундаментал.*, *фундамент.*); *експериментальний* – *есперим.* (а не *експериментал.*, *експеримент.*).

11. У складних іменниках, прикметниках, що пишуться через дефіс, відсікання здійснюється у кожній складовій частині. Наприклад: *словник-довідник* – *слов.-довід.*, *фізико-математичний* *фіз.-мат.*; *хіміко-технологічний* – *хім.-технол.*

12. Під час скорочення прикметників, утворених від географічних назв і назв народів, як у географічному, так і в адміністративному значенні, зберігають найповнішу для розуміння форму скорочення. Наприклад: *ніжинський інститут* – *ніжин. ін-т*; *Бориспільський район* – *Бориспіль. р-н*; *Харківська область* – *Харк. обл.*; *Луганська область* – *Луган. обл.*

13. У складних прикметниках, що пишуться разом, відсікають другу частину слова відповідно до загальних правил. Наприклад: *лісогосподарський* – *лісогосп.*; *системотехнічний комплекс* – *системотехн. комплекс.*

Крапка як знак скорочення не ставиться:

1. коли скорочене словосполучення під час читання вимовляється в скороченій формі: *ККД*, *ПДВ*, але *а.о.* (*читається «астрономічна одиниця»*), *у.о.* (*читається «умовна одиниця»*);

2. у кінці скорочення, якщо викинуто середину слова, замінену дефісом: *вид-во*, *ін-т*, *ун-ту*;

3. у середині подвоєного однолітерного графічного скорочення (його пишуть разом і крапку ставлять у кінці): *рр.*; *вв.*; *пп.* (Кількість таких однолітерних скорочень незначна!);

4. у кінці скорочень, утворених викиданням голосних: *млн, млрд, грн* Але після скорочення «*тис.*» крапка ставиться. Крапка ставиться також після скорочень одиниць виміру, які не є стандартними: *17 хв., 6 шт.*;

5. після скорочених позначень фізичних величин: *31 мм; 57 кг; 500 т* тощо.

Якщо скорочення стосується декількох поспіль чисел, назв, імен та ін., то його ставлять тільки раз – перед таким рядом чи після нього: *на рис. 5, 7, 17; довжиною 5, 25, 50, 100 м* тощо.

В одному тексті треба вживати скорочення лише в одній формі. Наприклад, скорочення слова *товариш* має бути вжито або у формі *т.*, або у формі *тов.*

Якщо в науковому, офіційно-діловому тексті використовуються маловідомі скорочення, то їх варто розшифрувати при першому згадуванні: записати повністю, а поряд у дужках вказати скорочений варіант, який вживатиметься надалі.

Для зручності та зрозумілості у великих за обсягом наукових роботах (дисертаціях, монографіях) після змісту варто подати список скорочень, який включає основні найуживаніші в тексті скорочення.

Лексичні й графічні скорочення, якщо ними правильно користуватися, виконують дуже важливу функцію – допомагають створювати стислий, лаконічний текст без втрат інформаційного наповнення.

3.3. Скорочення у польській мові

Польська мова відзначається широким вживанням скорочень та абревіатур у різних сферах комунікації. Офіційні документи, наукові публікації та бізнес-тексти часто використовують абревіатури для економії місця та полегшення сприйняття. Польські скорочення можуть бути створені

за допомогою злиття початкових літер слів, використання апострофів чи скорочення за допомогою вибору кількох перших та останніх літер слова.

Важливо враховувати, що в польській мові часто використовується скорочення слів, що вказує на відносини між особами. Такі форми вживання можуть бути унікальними та вимагати особливого уваги перекладача [21].

Наведений нижче перелік правил скорочення слів у польській мові демонструє випадки, коли ці правила різняться від правил української мови. Саме тому в обох мовах потрібно бути уважним щодо застосування саме відповідних правил.

Крапка ставиться після скорочення, яке є початковою літерою або літерами скороченого слова.

Скорочення польських слів: *a.* (= *albo*), *g.* (= *godzina*), *n.* (= *nad*), *o.* (= *ojciec*), *p.* (= *pan, pani*), *r.* (= *rok, rodzaj*), *s.* (= *strona, siostra, syn*), *t.* (= *tom, tempo, tenor*), *al.* (= *aleja*), *bl.* (= *błogosławiony*), *dyr.* (= *dyrektor*), *godz.* (= *godzina*), *hr.* (= *hrabia*), *jun.* (= *junior*), *lic.* (= *licencjat*), *mies.* (= *miesiąc*), *ob.* (= *obywatel*), *os.* (= *osiedle*), *pl.* (= *plac, plan, plansza*), *por.* (= *porównaj*), *prof.* (= *profesor*), *rys.* (= *rycina*), *ul.* (= *ulica*), *zob.* (= *zobacz*), *żeń.* (= *żeński*).

Скорочення іншомовних слів: *a.* (= *łac. anno – w roku*), *s.* (= *łac. sanctus – święty*), *v.* (= 1. *łac. vel – albo*, 2. *łac. versus – wiersz*, 3. *łac. verte – odwróć kartkę!*, 4. *łac. vide – zobacz, patrz*), *al.* (= 1. *łac. a linea – od nowego wiersza*, 2. *łac. alias – inaczej, czyli*), *ib. a. ibid.* (= *łac. ibidem – tamże*), *pl.* (= *łac. pluralis – liczba mnoga*).

ПРИМІТКИ:

1) У польській мові скорочення окремого слова закінчується на приголосну. Винятки: *a.* (= *albo*), *o.* (= *ojciec*) oraz skróty zapożyczone, np. *ha* (= *hektar*).

2) Якщо аббревіатура закінчується на м'який приголосний, м'якість якого в нескороченому слові позначається літерою *i*, наприклад *godzina, junior, miesiąc, osiedle, rycina* то у скороченні м'якість не позначається: *godz., jun.,*

mies., os., ruc.

3) Якщо скорочення закінчується на м'який приголосний, м'якість якого в нескороченому слові позначена діакритичним знаком, то цей знак залишаємо і у скороченні: *żeń.* (= *żeński*).

4) Скорочення в тексті пишемо так само, як і інші слова, тобто не використовуємо курсив у середині речення, не використовуємо великі літери.

5) Існує багато багатозначних скорочень: вони однаково пишуться, але означають різні речі. Пор., наприклад, скорочення: *s., al., v.* Їх значення потрібно встановлювати з контексту.

6) Якщо скорочення закінчує речення, то його крапка також є крапкою, що закінчує це речення, наприклад: *To jest spółka z o.o.*

Скорочення дво- або багатослівної назви, коли наступні слова починаються на приголосний звук

Після скорочення назви з двох або більше слів ставиться лише одна крапка, якщо наступні слова починаються на приголосний:

bm. (= *bieżącego miesiąca*), *ds.* (= *do spraw*), *cdn.* (= *ciąg dalszy nastąpi*), *itd.* (= *i tak dalej*), *itp.* (= *i tym podobne*), *jw.* (= *jak wyżej*).

ПРИМІТКА

У деяких випадках після скорочення кожного слова ставиться крапка, щоб розрізнити два подібних варіанти написання: *br.* (= *bieżącego roku*), *ale: b.r.* (= *bez roku; brak roku wydania*), *dn.* (= *dnia*), *ale: d.n.* (= *dokończenie nastąpi*).

Скорочення назви з двох або кількох слів, коли друге або одне з наступних слів починається на голосний звук

Якщо в дво- чи багатослівній назві друге чи одне з наступних слів починається на голосний звук, то в скороченні цієї назви після скорочення кожного слова ставиться крапка:

b.u. (= *bez uwag*), *c.o.* (= *centralne ogrzewanie*), *m.in.* (= *między innymi*), *n.e.* (= *naszej a. nowej ery*), *o.o.* (= *ograniczona odpowiedzialność*), *p.o.* (= *pełniący obowiązki*).

Скорочення іншомовних багатослівних назв

У скороченнях іншомовних багатослівних назв після кожного слова, як правило, ставиться крапка, напр.

a.c. (= *łac. anno currente* – *w roku bieżącym*), *a.i.* (= *łac. ad interim* – *tyczasowo, zastępczo*), *a.m.* (= *łac. ante meridiem* – *przed południem*), *a.t.* (= *łac. a tergo* – *od tyłu, ułożony w porządku alfabetycznym ostatnich liter wyrazów*), *e.i.* (= *łac. eo ipso* – *ty samym, dlatego*), *l.c.* (= *łac. loco citato* – *w miejscu cytowanym*), *o.c.*, *op.cit.* (= *łac. opus citatum, opere citato* – *dzieło cytowane, w cytowanym dziele*), **ale:** *ac* (= *łac. a capite* – *od głowy, od początku wiersza*), *at* (= *atmosfera techniczna* – *jednostka ciśnienia*).

Скорочення назв грошових одиниць, назв мір, ваги

Після скорочень іноземних грошових одиниць ставиться крапка, напр. *dol.* (= *dolar*), *kop.* (= *kopiejka*), *kor.* (= *korona*), *pes.* (= *peseta*).

Але! Не ставиться крапка після скорочень назв польських грошових одиниць: *zł* (= *złoty*), *gr* (= *grosz*).

Не ставиться крапка після скорочень одиниць мір і ваги (вони мають переважно міжнародний характер): *a* (= *ar*), *dag* (= *dekagram*), *g* (= *gram*), *ha* (= *hektar*), *kg* (= *kilogram*), *kp* (= *kilopond*), *l* (= *litr*), *m* (= *metr*).

Скорочення, що складаються з першої та останньої літер скороченого слова

Не ставиться крапка після скорочень, що складаються з першої та останньої літер скороченого слова, якщо це скорочення має форму називного відмінка:

dr (= *doktor*), *nr* (= *numer*), *bp* (= *biskup*).

Також не ставиться крапка після скорочень, які складаються з першої та останньої літер і однієї із середніх літер, що позначають приголосний звук: *mgr* (= *magister*), *mjr* (= *major*), *plk* (= *pułkownik*).

Крапка ставиться, якщо цей тип скорочення має форму непрямого відмінка:

Podaj to *dr.* Nowakowi. Nie zdałem egzaminu u *dr.* Nowaka. Byłem na spotkaniu *zmgr.* Kwiatkowskim. Wyrażał się dobrze o *plk.* Kowalskim. Czytałem ten artykuł w drugim *nr.* «Poradnika Językowego».

Замість використання крапки можемо подібній скорочення записати так: Podaj to *drowi* Nowakowi. Nie zdałem egzaminu u *dra* Nowaka. Byłem na spotkaniu z *mgrem* Kwiatkowskim. Wyrażał się dobrze o *plku* Kowalskim. Czytałem ten artykuł w 2. *nrze* «Poradnika Językowego».

Не потрібно ставити крапку після скорочень, які стосуються жінок: Podaj to *dr* Nowak. Nie zdałem egzaminu u *dr* Nowak. Byłem na spotkaniu z *mgr* Kwiatkowską.

Щоб позначити множину, потрібно записати скорочення двічі без крапок:

dr dr (= *doktorowie*), *mgr mgr* (= *magistrzy*), *mjr mjr* (= *majorowie*).

Ці скорочення можна також записати у такій формі: *drowie*, *drzy* (= *doktorowie*, *doktorzy*), *mgrzy*, *mgrowie* (= *magistrzy*, *magistrowie*), *mjrowie* (= *majorowie*).

У непрямих відмінках потрібно використовувати такі форми, як *drow*, *mjrach*, або ставити крапку після кожного скорочення (і не розділяти ці скорочення комою): *Wysłuchano opinii dr. dr. Jana Wróbla i Zbigniewa Zięby.*

Скорочення на позначення множини

Для позначення множини використовуються подвоєні скорочення. Для цього однолітерні аббревіатури об'єднують крапкою в кінці:

oo. (= *ojcowie*), *pp.* (= *państwo*), *ss.* (= *strony*, *siostry*, *synowie*).

Довші скорочення повторюються та після кожного з них ставиться крапка:

dyr. dyr. (= *dyrektorzy*), *kol. kol.* (= *koledzy*), *prof. prof.* (= *profesorowie*).

У непрямих відмінках, як в однині, так і в множині, не потрібно додавати закінчення:

Z prof. (= *profesorem*) *Kowalskim pojechaliśmy na konferencję do Paryża;*

Informacja dla prof. prof. (= profesorów) Kowalskiego i Nowaka.

ПРИМІТКА:

Скорочення *mgr*, *dr*, *prof.*, *inż* тощо потрібно ставити тільки передпрізвищами, вживати їх як самостійні слова не можна.

Скорочення, що використовуються в математиці, фізиці, хімії

Не потрібно ставити крапку після скорочень, які використовуються в математиці та фізиці (вони мають міжнародний характер):

A (= *amper*), *cos* (= *kosinus*), *cosec* (= *kosekans*), *log* (= *logarytm*), *P* (= *puaz*), *R* (= *rentgen*), *s* (= *droga*), *t* (= *czas*), *v* (= *prędkość*).

Скорочення астрономічних і біблійних, військових назв

Не потрібно ставити крапку після скорочень назв сузір'їв і біблійних назв:

UMa (= *łac. Ursa Maior – Wielka Niedźwiedzica*), *UMi* (= *łac. Ursa Minor – Mała Niedźwiedzica*), *Com* (= *łac. Coma Berenices – Warkocz Bereniki*), *Ag* (= *Księga Aggeusza*), *Am* (= *Księga Amosa*).

Не потрібно ставити крапку після більшості скорочень військових назв: *ckm* (= *ciężki karabin maszynowy*), *rkm* (= *ręczny karabin maszynowy*), *pm* (= *pistolet maszynowy*).

ПРИМІТКА: у скороченнях не слід використовувати символи, які не є літерами: *Sulejów n/Picą* замість *Sulejów n/Pilicą* замість *Sulejów nad Pilicą* або *Sulejów n. Pilicą*. Також слід уникати написання *w/g*, *d/s* замість *wg*, *ds* або *według, do spraw*. Винятком є скорочення, що називають типи М/с а.м /с (теплохід).

3.4. Переклад скорочень, аббревіатур

Наведені вище правила творення скорочень і аббревіатур у польській і в українській мовах дозволяє зробити висновок, що кількість розбіжностей між ними досить значна. Перекладач, по-перше, має правильно «розшифрувати» скорочення, аббревіатуру. У цьому в першу чергу потрібно спиратися на

наведені правила, на контекст, на перекладні словники, на довідкову літературу, зокрема галузеву. У пригоді можуть стати Словники скорочень відповідно польської і української мови.

Варто мати на увазі також загальні настанови, яких має дотримуватися перекладач, працюючи з текстами, у яких є скорочення і аббревіатури. Ці настанови представлені нижче.

Процес перекладу, особливо в офіційних текстах, неможливий без вміння вибрати адекватні еквіваленти для скорочень та аббревіатур. Це завдання є складним, оскільки вимагає не лише лінгвістичної компетентності, але й глибокого розуміння контексту та особливостей обох мов, мети тексту та аудиторії.

Адекватний вибір еквівалентів для скорочень та аббревіатур – це ключовий етап перекладу, який визначає якість та зрозумілість тексту. Один і той же термін чи скорочення може мати різні еквіваленти в різних контекстах, тому перекладач повинен уважно аналізувати ситуацію та вибрати оптимальний варіант.

Важливо враховувати конвенції обох мов. Деякі аббревіатури можуть мати однаковий аналог в обох мовах, але існують випадки, коли кожна мова має свій власний еквівалент. Перекладач повинен бути орієнтованим на мовленнєві нюанси та вибирати такі еквіваленти, які максимально точно відображають значення оригіналу [30].

Врахування специфіки аудиторії є іншим важливим аспектом. Якщо текст призначений для спеціалізованої групи, перекладач може використовувати терміни та аббревіатури, які є загальноприйнятними в даній галузі. У разі загальної аудиторії, перекладач повинен обирати еквіваленти, які будуть зрозумілі широкому колу читачів.

До вибору еквівалентів також слід підходити з урахуванням семантичного контексту. Одне й те ж скорочення може вказувати на різні поняття в залежності від контексту, тому перекладач повинен вивчати текст у

цілому та обирати ті еквіваленти, які належним чином враховують специфіку вживання.

Під час адекватного вибору еквівалентів необхідно також уникати буквального перекладу. Деякі аббревіатури або терміни можуть мати властивий їм культурний або юридичний відтінок, який може відрізнятися в іншій мові.

Загалом, адекватний вибір еквівалентів для скорочень та аббревіатур – це тонка мовна майстерність, яка вимагає глибокого розуміння та врахування множини факторів. Перекладачеві слід бути відкритим до творчого підходу та завжди забезпечувати точність та чіткість перекладу для оптимального сприйняття аудиторією.

У процесі перекладу офіційних текстів, особливо тих, де активно використовуються скорочення та аббревіатури, виникає питання про необхідність розкриття скорочень для забезпечення максимальної зрозумілості та правильного сприйняття тексту читачем. Розкриття скорочень є важливим етапом у процесі перекладу, і воно повинно проводитися з урахуванням контексту, специфіки аудиторії та мовних особливостей обох мов, які беруть участь у перекладі [20].

В деяких випадках розкриття скорочень є необхідним, оскільки вони можуть бути незрозумілими для читача, особливо якщо текст призначений для широкої аудиторії. Розкриття скорочень полягає в поданні повного вигляду або визначення термінів, на які посилаються скорочення. Це допомагає уникнути непорозумінь і забезпечити чітке сприйняття інформації.

Під час розкриття скорочень, перекладач повинен враховувати такі аспекти:

Контекст тексту: Перекладач повинен аналізувати контекст, в якому використовуються скорочення. Якщо скорочення вже мають підтекст або зрозумілість у певному контексті, розкриття може бути надлишковим.

Цільова аудиторія: Рішення про розкриття скорочень також пов'язане з цільовою аудиторією тексту. Деякі аббревіатури можуть бути

загальноновживаними у певних галузях і зрозумілими спеціалістам, тоді як інші можуть вимагати розкриття для зрозумілості широкої аудиторії.

Мовні особливості: Розкриття скорочень також вимагає розуміння мовних особливостей обох мов, які беруть участь у перекладі. В різних мовах може бути різний підхід до скорочень та розкриття [38].

Збереження структури тексту: Розкриття скорочень повинно зберігати структуру та логіку оригінального тексту, щоб уникнути втрати контексту та інформації.

Дотримання стилю: Розкриття повинно відповідати стилю тексту, щоб забезпечити однорідність та логічність виразу.

У деяких ситуаціях розкриття скорочень може бути здійснене за допомогою додаткових пояснень у дужках чи введенням повного терміну. В інших випадках, де зрозумілість інформації не страждає, скорочення може залишатися без змін.

Загалом, розкриття скорочень при необхідності є важливим елементом перекладу офіційних текстів, спрямованих на різноманітну аудиторію, та вимагає від перекладача збалансованого підходу для забезпечення зрозумілості інформації без втрати структури та стилістики тексту.

Питання збереження структури та логіки оригінального тексту у перекладі, особливо при розкритті скорочень, є критичним для забезпечення якісного перекладу офіційних матеріалів. Зачіпаючи аспекти синтаксису, семантики та внутрішньої логіки тексту, перекладач повинен враховувати особливості обох мов, маючи на меті максимально точно та збережене відтворення оригіналу.

Структура тексту, у тому числі його логічна організація, визначається не лише послідовністю інформації, але й внутрішніми зв'язками, які формують структурну цілість. Перекладач повинен бути уважним до кожного аспекту, що впливає на структуру, зокрема до розташування, чіткості та послідовності інформації.

При розкритті скорочень, перекладач повинен забезпечити, щоб цей процес не порушив оригінальну логіку тексту. Розкриття не повинно викликати втрати зв'язків між частинами тексту або порушення логічної послідовності викладу інформації.

Щоби забезпечити збереження структури, перекладач повинен використовувати ефективні стратегії. Він може використовувати еквіваленти, які мають схожі семантичні та синтаксичні властивості, або додавати пояснення, щоб відтворити внутрішній зв'язок оригіналу.

Дуже важливо уникати буквального перекладу, який може призвести до порушення структури тексту. Словесні структури мов можуть суттєво відрізнятися, тому перекладач повинен враховувати особливості кожної мови та забезпечити, щоб оригінальна логіка була вірно передана.

Важливо враховувати також контекстуальні аспекти. Якщо в оригіналі певна інформація була введена чи розвинута на пізніших етапах тексту, перекладач повинен врахувати цю логіку та подбати, щоб і в перекладі вона залишалася логічною та послідовною [34].

Збереження структури та логіки оригінального тексту – це ключовий аспект, що визначає якість перекладу. Вдала перекладацька стратегія полягає у збалансованому поєднанні мовних, логічних та структурних властивостей для забезпечення точності та чіткості тексту в перекладі.

Особливої уваги вимагають прийоми перекладу скорочень, аббревіатур. Один із прийомів – транслітерація. Наприклад, NATO (North Atlantic Treaty Organization) перекладається на українську мову як НАТО. Такий тип перекладу характерний для скорочень, які мають міжнародне значення і повинні звучати однаково в більшості іноземних мов.

Деякі аббревіатури взагалі не вимагають перекладу, оскільки закріпилися в багатьох мовах у скороченому вигляді. Серед них – DVD, GSM, USB і багато інших.

Для низки інших аббревіатур варто використовувати транскрибування. Наприклад, скорочення PR вже перетворилося на самостійний еквівалент «піар». Варто зазначити, що такий метод, як і попередній, використовується для відносно поширених аббревіатур. Самостійно ви не можете придумувати відповідності шляхом транскрибування.

Найоптимальніший спосіб роботи з аббревіатурою – розпізнавання її складових та переклад повної форми. А потім – створення аббревіатури мовою перекладу. Наприклад: *PAN (Polska Akademia Nauk) – Польська академія наук (ПАН)*; *BUW (Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego) – Бібліотека Варшавського університету (БВУ)*; *telewizja (TV) – телебачення (ТБ)*; *Klub Międzynarodowej Prasy i Książki (EMPiK) – Клуб міжнародної преси і книги (КМПіК)*.

Якщо у польській мові дуже аббревіатура міжнародного значення (чужомовна для польської мови) розшифрована, перекладена польською мовою і потім створена аббревіатура на основі повного польського перекладу, а у мові українській таку аббревіатуру таким же чином розшифровано, перекладено і зашифровано, в українському перекладі польського тексту потрібно використовувати поширений саме в українському узусі варіант: *ONZ (Organizacja Narodów Zjednoczonych) – ООН (Організація об'єднаних націй)*. Ще приклад: *Unia Europejska (UE) – Євросоюз (ЄС)*.

При перекладі важливо визначити відповідні аббревіатури та утримуватися від їхньої зміни впродовж тексту. Якщо введені аббревіатури на початку тексту, вони повинні залишатися сталими протягом усього документу. Це допомагає уникнути плутанини та забезпечити чіткість у сприйнятті інформації.

Розділ 4. ПРАВИЛА ПУНКТУАЦІЇ У ПОЛЬСЬКІЙ ТА В УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

4.1. Порівняння пунктуаційних правил польської та української мов

Загалом правила польської пунктуації мають універсальний характер і дуже подібні до українських вимог. Однак трапляються відмінності.

Польська система пунктуації є досить демократичною і в численних випадках один розділовий знак можна замінити на інший. Крім того, у польській мові помітна тенденція до економії знаків пунктуації: вони, з одного боку, мають виконувати свою комунікативну функцію, а з іншого боку, не відволікати уваги адресата своєю кількістю.

Але це складає особливу проблему для перекладача. Адже якщо навіть у польському тексті розділові знаки пропущено, у тексті українському їх потрібно ставити відповідно до правил української мови. Норми мови перекладу порушувати не можна.

Використання тире у польській мові

Тире у польській мові вживається з тією ж метою, що і в українській: його ставлять замість пропущених слів, для підкреслення певних слів, перед узагальнюючим реченням тощо. Але є певні відмінності.

В українській мові у реченнях, де вживаються слова «це», «оце», «то», ставиться тире. Наприклад: *Життя без книг – це хата без вікон; Викладати мову – це означає, передовсім, прищеплювати любов до мови.* Проте у польській мові в таких випадках можна вживати тире (*Warszawa – to stolica Polski*), а можна й не вживати (*Warszawa to stolica Polski*), залежно від того, хочемо ми підкреслити наявність паузи в реченні чи ні. Польський мовознавець Мирослав Банько пише: «Якщо хтось не впевнений, чи треба ставити тире в таких реченнях, чи ні, то можна його просто не вживати». Проте

тире буде потрібним у тих реченнях, де бракує з'єднувального дієслова або займенника *to*. Наприклад: *Warszawa – stolica Polski*.

Із зазначеного вище слідує, що у реченнях *Błędy ortograficzne to rzadkość*; *Ponad 10% mieszkańców Krakowa to imigranci z Ukrainy* тире не вживаємо.

Виділення одиничних дієприслівників

В українській мові у більшості випадків дієприслівники необхідно виділяти комою. Проте у польській мові одиничний дієприслівник комою не виділяється, незалежно від того стоїть він на початку, в середині або в кінці речення.

Наприклад: *Żołnierz schylając się przeciskał się pod gałęziami świerków*. / *Солдат, нахилившись, проліз під гілками ялинок*.

Проте у випадках, якщо дієприслівник має додаткове обставинне значення, або є засобом приєднання підрядного речення, коми у реченні польською мовою ставити треба.

Наприклад: *Ewa, zatrzymawszy się, zauważyła w tłumie znajomą twarz*. / *Ева, затримавшись, побачила в натовпі знайоме обличчя*.
Słyszałem jakieś głosy, nie wiedząc, kto mówi. / *Я чув якісь голоси, не знаючи, хто говорить*.

Хоча, зауважимо, «Nowy Słownik poprawnej polszczyzny» рекомендує виділяти комами дієприслівники у всіх випадках.

Виділення дієприкметникових зворотів

В українській мові дієприкметниковий зворот, що стоїть після означуваного слова, зазвичай відокремлюється комами:

Європейський Союз проводить політику рівних можливостей, засновану на повазі до прав особи.

У польській мові в реченнях дієприкметниковий зворот виділяється комами, якщо він стоїть після іменника і має доповнювальне, уточнювальне значення. У таких випадках іменник зазвичай має ще одне препозитивне або постпозитивне означення:

Unia prowadzi politykę równych szans, opartą na poszanowaniu praw jednostki.

У польській мові в реченнях дієприкметниковий зворот не виділяється комами, якщо він стоїть після іменника і не має доповнювального, уточнювального значення, а вказує на незмінну ознаку іменника. У таких випадках іменник зазвичай не має додаткового попереднього означення:

Unia prowadzi politykę opartą na poszanowaniu praw jednostki. / Європейський Союз проводить політику, засновану на повазі до прав особи.

W wyniku ustaleń dokonanych w Nicei UE i Kanada rozpoczęły regularne konsultacje. / Відповідно до домовленостей, укладених у Ніцці, ЄС та Канада проводили регулярні консультації.

Przejrzała się w lustrze wiszącym w przedpokoju / Вона подивилася в дзеркало, яке висіло в коридорі.

Profesorowie pracujący na tym uniwersytecie zarabiają niewiele. / Професори, які працюють в цьому університеті, заробляють небагато.

Krasicki należał do obozu związanego z królewskim programem reform. / Красицький належав до табору, пов'язаного з королівською програмою реформ.

Ще приклад: *Na samym wierzchu leżała książka, obłożona starannie w szary papier. / На самому верху лежала книга, старанно загорнута у сірий папір.* Те, що книга обгорнута сірим папером, стає її випадковою характеристикою, тому зворот виділяється комою.

Зазначимо, що активні дієприкметники теперішнього часу на *-ач(ий)*, *-яч(ий)*, *-уч(ий)*, *-юч(ий)* сучасній українській мові не властиві. Більшість мовознавців радить уникати їх. А у польській мові такі дієприкметники активно використовуються як у писемному, так і в усному мовленні. При перекладі українською мовою польські активні дієприкметники передаються зазвичай описовими конструкціями зі сполучниками *той, який; той, що* і под.

Наприклад: *Mat znajomych studiujących w Warszawie / У мене є знайомі, які навчаються у Варшаві.*

Nauczyciel, uczący moją córkę, zachorował. / Учитель, який навчає мою доньку, захворів.

W przypadku gdy osoba ubiegająca się o azyl posiada ważną wizę, zastosowanie mają przepisy, na podstawie których wydano taką wizę. / Якщо особа, що шукає притулку, має чинну візу, застосовуються правила, на підставі яких віза була видана.

Розділові знаки при однорідних членах речення

Якщо однорідні члени польського речення з'єднуються сполучником *a*, кома між ними не ставиться, наприклад: *Wiatr był świeży a chłodny. / Вітер був свіжий і холодний.*

Розділові знаки при вставних словах, обставинах

У польській мові комами зазвичай не виділяються вставні слова *może, widocznie, oczywiście, rzeczywiście, zresztą, niestety, niewątpliwie*, якщо вони не стоять на початку речення. На початку речення такі вставні слова найчастіше комами виділяються.

В українських реченнях виділення комами таких вставних слів обов'язкове. Але слід відрізнити вставні слова від омонімічних слів, які є членами речення (найчастіше обставинами) або, рідше, сполучниками і тому комами не виділяються, пор.: *У статті я, звичайно, не охоплюю всіх проблем розвитку української мови (М. Рильський), але: Концерт звичайно закінчується о 10 годині; Ці слова, до речі, викликають сумнів, але: Ці слова сказані до речі.* Цих правил потрібно дотримуватися при перекладі.

*Nie dowiedziałem się niestety ani słowa więcej. / Я не дізнався, **на жаль**, ні слова більше.*

*Niestety, nie będę w stanie spełnić twojej prośby. / **На жаль**, я не зможу виконати твоє прохання.*

*Moje decyzje nie są **niewątpliwie** zawsze trafne, ale zawsze staram się robić najlepsze wybory. / Мої рішення, **безсумнівно**, не завжди правильні, але я завжди намагаюся зробити найкращий вибір.*

***Niewątpliwie**, jej kompetencje i doświadczenie sprawiają, że jest idealnym kandydatem na to stanowisko. / **Безсумнівно**, її компетенції та досвід роблять її ідеальним кандидатом на цю посаду.*

***Widocznie** nie zdajesz sobie sprawy z powagi sytuacji. / **Т**у, **очевидно**, не усвідомлюєш серйозності ситуації.*

*Niestety, nie mogę przyjść na spotkanie, **zresztą** mogę wysłać moje uwagi mailem. / **Н**а жаль, я не можу прийти на зустріч, **зрештою**, коментарі можу надіслати електронною поштою.*

Слова *widocznie*, *prawdopodobnie* та ін. найчастіше не виділяються. В українських текстах вони можуть бути як вставними словами, так і членами речення – залежно від цього виділятися чи не виділятися комами.

***Pewno** nie przypomniałeś sobie, że masz ważne spotkanie dzisiaj. / **Т**у, **певно**, не згадав, що сьогодні у тебе важлива зустріч.*

*Chociaż jeszcze nie jestem **pewno**, czy to będzie działać, warto spróbować. / **Х**оча я ще не знаю **певно**, чи це спрацює, спробувати варто.*

У польських реченнях не виділяються комами звороти, що починаються зі слів *jednak*, *jednakże*, *niemniej jednak*, *w efekcie*, *w rezultacie*, *dlatego*, *dlatego też*, *a zatem*, *toteż*, *w praktyce*, *z reguły*, *w zasadzie*, *zasadniczo*, *przede wszystkim*, *na ogół*, *dodatkowo*, *podobnie*, *tym samym*, *z drugiej strony*, *w szczególności*, *ponadto*, *wreszcie*, *jednocześnie*, *prawdopodobnie*, *w pewnym stopniu*

В українських реченнях у багатьох випадках звороти з відповідними словами є відокремленими вставними словами або відокремленими обставинами.

***Niemniej jednak** Komisja uznała... / **Т**им не менше, Комісія розглядала...*

***W szczególności** instytucja ta nie ma uprawnień do poświadczania wydatków. / **З**окрема, ця установа не наділена повноваженнями засвідчувати витрати.*

У польських реченнях зазвичай не ставлять кому після зворотів, що стоять на початку речення і починаються словами *zgodnie z...*, *bez względu na...*, *niezależnie od...*, *w świetle...*, *stosownie do...*, *w odniesieniu do...*, *w związku z...*, *w odróżnieniu od...*, *wobec...*, *w nawiązaniu do...*, *w oparciu o...*, *na podstawie...*, *na mocy...*, *w następstwie...*, *w wyniku...*, *w przypadku...*, *ze względu na...*, *na zasadzie odstępstwa od...* itp.

В українських реченнях у багатьох випадках звороти з відповідними словами є відокремленими вставними словами або відокремленими обставинами.

Na mocy dyrektywy 92/53/EWG państwo członkowskie nie może odmówić... / Відповідно до Директиви 92/53 / ЄЕС, держава-член не може відмовити ...

Zgodnie z art. 3 ust. 2 Traktatu WE Komisja przedstawiła wniosek dotyczący decyzji Rady. / Відповідно до ст. 3 сек. 2 Договору про ЄС, Комісія представила пропозицію щодо рішення Ради.

У польській мові звороти зі словами *według...*, *zdaniem...* виділяють комами тільки у випадках, коли є потреба підкреслити їх вставний характер:
Zdaniem Komisji, tego rodzaju wsparcie nie było w pełni uzasadnione.

Але:

Zdaniem Komisji tego rodzaju wsparcie nie było w pełni uzasadnione.

В українській мові конструкції зі словами *na dумку...*, *за словами...* зазвичай є вставними конструкціями і виділяються комами:

Na dумку Комісії, такий вид підтримки не був повністю виправданим.

У польській мові вираз *po pierwsze* не відокремлюється, якщо має значення ‘*przede wszystkim*’ (передусім).

Po pierwsze nie należy traktować Trybunału Sprawiedliwości jako instytucji zastępującej sądy krajowe.

В інших випадках вираз *po pierwsze* виділяється комами.

В українській мові конструкція зі словом *передусім* не відокремлюється комами без особливої авторської настанови.

Конструкції з виразом *по-перше* є вставними словами і відокремлюються комами.

Передусім Трибунал Справедливості не слід розглядати як замітник національних судів.

Але:

По-перше, Трибунал Справедливості не слід розглядати як замітник національних судів.

Розділові знаки при порівняннях

У польських реченнях не ставлять кому перед порівнянням, введеним сполучниками *jak, jakby, jako, niż, niby, niby to, niczym, ni to, niż, podobnie*, якщо порівняння не має виразного доповнювального значення:

Zrobisz to lepiej niż ja.

Jest głuchy jak pień.

Jest wyższy niż Piotr.

В українській мові у порівняльних зворотах перед сполучником *ніж* обов'язково потрібно ставити кому.

Порівняння зі сполучниками *як, ніби* також відокремлюються комами, за винятком, коли порівняльний зворот є предикатом або являє собою фразеологізм.

Ти зробиш це краще, ніж я.

Він глухий, як пень.

Я вищий, ніж Пйотр.

У польській мові у реченнях, що містять порівняльні сполучники *tak samo... jak; ten sam... co; taki... jak*, ставлять перед *jak* кому тільки у тих випадках, коли виразно відчутне порівняльне значення. Інакше кому не ставлять. В українській мові перед другою частиною складеного сполучника *так само..., як, той самий..., що й, той же..., що й, такий, як* і под. ставиться кома.

Jednostki te wchodzą w skład tej samej grupy przedsiębiorstw co operatorzy statków powietrznych. /Ці підрозділи входять до тієї ж групи компаній, що і авіаційні оператори.

Ona śpiewa tak samo jak jej matka. / Вона співає так само, як її мама.

У польській мові вираз зі сполучником *taki jak* не виділяється у реченні комами, якщо не має характеру переліку.

Instytucje takie jak Komitet Ekonomiczno-Społeczny pełnią przede wszystkim funkcję konsultacyjną.

У польській мові вираз зі сполучником *taki jak* виділяється у реченні комами, якщо має характер переліку.

Są też instytucje pełniące funkcję konsultacyjną, takie jak Komitet Regionów czy Komitet Ekonomiczno-Społeczny.

В українській мові конструкції зі складеним сполучником *такий як, такі як* і под. виділяються комами, незалежно від наявності чи відсутності ситуації переліку.

Ustanowi, takie jak Ekonomiczny i Społeczny Komitet, w pierwszej kolejności wykonują funkcję konsultacyjną.

Є також установи з консультативною функцією, такі як Комітет регіонів та Економічно-соціальний комітет.

Розділові знаки після звертання і після завершальних виразів у листі

У польській мові після звертання у листі, наприклад *Szanowny Panie ...*, ставлять кому і далі перше слово змісту листа пишуть з малої літери або з великої.

Szanowny [imię],

Z okazji [okazja], pragnę skierować do Ciebie najserdeczniejsze życzenia. Życzę Ci dużo zdrowia, pomyślności i spełnienia wszystkich marzeń. Niech każdy dzień przynosi Ci radość i sukcesy w realizacji celów.

Niech nadchodzący rok/urodziny/święta będą pełne miłości, szczęścia i życzliwości. Życzę Ci, aby otaczały Cię osoby kochające i wspierające, które dzielą z Tobą radości i trudności życia.

Mam nadzieję, że nadchodzący czas przyniesie Ci wiele wspaniałych chwil, niezapomnianych przygód i spektakularnych sukcesów. Niech Twoje marzenia się spełnią, a każdy dzień będzie pełen pozytywnej energii.

Życzę Ci także nieustającej motywacji, abyś zawsze dążył/a do osiągnięcia swoich celów i rozwijania się w różnych dziedzinach życia. Niech każdy krok, jaki podejmujesz, prowadzi Cię do sukcesu i spełnienia.

Wierzę w Twój potencjał i wiem, że jesteś zdolny/a do osiągnięcia wielkich rzeczy. Trzymam kciuki za Twoje przyszłe osiągnięcia i jestem pewien/pewna, że osiągniesz wszystko, czego pragniesz.

Z całego serca życzę Ci szczęśliwego [okazja] i wszystkiego, co najlepsze w nadchodzącym czasie.

Z wyrazami szacunku,

[Twoje imię]

В українській мові після звертання у листі (наприклад Шановний пане...) ставлять знак оклику і далі перше слово змісту листа пишуть з великої літери.

Шановна, Галино Степанівно!

Прийміть наші найщиріші вітання і найкращі побажання з Днем народження!

Від щирого серця бажаємо щастя, міцного здоров'я, нових творчих ідей, довгих років життя, благополуччя в родині і завжди відмінного настрою. Успіхів у Вашій цікавій роботі.

У польській мові після завершальних виразів типу Z wyrazami szacunku пунктуаційний знак зазвичай не ставлять.

В українській мові після завершальних виразів типу З повагою ставлять кому.

4.2. Цитати і пряма мова у польській і в українській мовах

Цитати. Загальні правила цитування, оформлення цитат

Слово *цитата* – німецького походження (німецьке *zitat*, латинське *cito* означають *наводжу, проголошую*). Це поняття вживається для позначення частини тексту, запозиченого й дослівно відтвореного з певною метою із твору іншого автора.

Залежно від мети, політичних орієнтирів, моральних засад, смаків чи наукових уподобань автора або редактора цитати виконують у будь-якому тексті кілька важливих функцій. Серед них:

1. Обґрунтування власного твердження за допомогою посилання на авторитетне висловлювання, опубліковане раніше.
2. Спростування твердження автора, який цитується в тексті.
3. Спотворення думки цитованого автора за рахунок довільного скорочення цитати, вибіркового набору авторських фраз, монтування з них бажаного змістового відтінку, «непомітним» пропуском ключового слова або фрази.

Короткі і великі за обсягом цитати у тексті, розділові знаки при прямій мові

Існує кілька способів уведення цитати у текст. Маємо на увазі, що цитатами можуть бути: окремі словосполучення або одне речення (коротка цитата); цілий фрагмент тексту, який складається з одного або кількох абзаців чи й сторінок (велика за обсягом цитата). Розглянемо обидва варіанти.

Коротка цитата

- а) цитата подається повністю після слів того, хто цитує:

Пошук потрібного слова необхідний для наступної течії думки. О.Потебня про це писав так: Кожного разу, коли нове явище викликає на пояснення раніше пізнане, з цього попереднього запасу з'являється у свідомості потрібне слово. Воно визначає русло для передачі думки» [27, С.31]

б) цитата подається повністю перед словами того, хто цитує:

«Мова – душа кожної національності, її святощі, її найцінніший скарб; і поки живе мова, житиме й народ, як національність», – так сказав про значення мови для кожного народу видатний український учений І. Огієнко.

в) цитата подається повністю, але розривається словами того, хто цитує:

«Стиль Вишенського такий багатий, різнорідний і цвітистий, – писав М.Возняк, – що у всій українській літературі до Котляревського Вишенський уступає хіба одному «Слову про похід Ігоря» щодо пластичності й сили індивідуального вислову» [29, С.121]

г) цитата подається у вигляді окремих слів, узятих з одного речення автора зі зміненним відмінюванням таких слів:

У книзі «Брут» Цицерон назвав риторику «матір'ю всього, що добре зроблено й сказано» [28, С.85]

Зазначимо, що подібні правила в українській мові використовуються у випадках, коли потрібно оформити пряму мову.

Велика і мала літери у неповних цитатах

Якщо неповна цитата синтаксично пов'язана з текстом твору, то перше цитоване слово пишеться з малої літери:

Сучасний лінгвіст Ф.С. Бацевич зауважує: «...дискурс можна вважати одночасно живим процесом спілкування і найзагальнішою категорією міжособистісної інтеракції» [3].

Якщо ж цитата передує авторським словам, то перше слово в ній пишеться з великої літери, навіть у тому разі, коли вона наводиться не з початку речення:

«...З початку XVII ст. ідеологи української незалежності протиставляють ідеї “Москва – третій Рим” – іншу ідею: “Київ – другий Єрусалим”», – пише відомий історик України Наталія Полонська-Василенко [32].

Форма лапок у складних цитатах

Межі початку і кінця цитати виділяються лапками, їхня форма, або гарнітура, зазвичай є такою, як і тих, які використовуються в основному тексті. Однак бувають випадки, коли редактору необхідно подбати про використання всередині цитати лапок іншої гарнітури. Це трапляється здебільшого у так званих складних цитатах, у яких є окремі слова чи словосполучення, які також беруться в лапки. У таких випадках слід пам'ятати про лапки зовнішні (відкривають і закривають цитату в цілому) та внутрішні (відкривають і закривають слово чи словосполучення в середині самої цитати). Зовнішні лапки можуть мати таку форму « », а внутрішні – “ ”. У конкретному прикладі це виглядатиме так:

В'ячеслав Литинський у своїй статті «Наша орієнтація» пише: «Наш “федералізм” і “москвофільство” бачить дехто в нашій відозві “До українських хліборобів”».

Отож, варто уникати випадків, коли лапки однієї й тієї ж гарнітури повторюються поряд: *Ведуча повідомила: «Перемогли «Гринджоли»».*

Ось як виглядало б це речення після правильного застосування форми лапок: *Ведуча повідомила: «Перемогли “Гринджоли”».*

Відмінності між польськими і українськими правилами уведення цитат, прямої мови у текст

У польських текстах застосовуються правила уведення цитат у текст, дещо відмінні від правил українських.

Ситуація, коли цитований текст був виділений іншим типом шрифту

Якщо цитований текст було виділено іншим типом шрифту, не потрібно використовувати лапки: *Ślawny artykuł Wasz prezydent – nasz premier ukazał się w Gazecie Wyborczej.*

В українському перекладі потрібно дотримуватися правил української пунктуації: У «Виборчій газеті» була опублікована відома стаття *«Ваш президент – наш прем'єр-міністр».*

Якщо цитований фрагмент стоїть після двокрапки, а кінець цитати чітко вказано, лапки також можна не ставити: *Autorem słów: Moja nimfa tajemna pono gęsi pasie! jest Adam Mickiewicz.*

В українському перекладі лапки тут потрібні, а двокрапка – зайва:

Автором слів «*Кажуть, що моя таємна німфа пасе гусей!*» є Адам Міцкевич.

Ситуація, коли у цитату введено коментар

У польському тексті введений коментар виділяється тільки за допомогою тире: «*Duszą Narodu polskiego – pisze Mickiewicz – jest pielgrzymstwo polskie*».

В українському перекладі коментар виділяють за допомогою коми і тире: «*Душею польського народу, – пише Міцкевич, – є польське паломництво*».

Ситуація, коли цитата є усіченою

У польських текстах три крапки ставляться після лапок, що закривають усічену цитату: «*Książd pana wini, pan księdza*»... *to słowa Mikołaja Reja, ale nie wszyscy o tym wiedzą.*

В українському перекладі три крапки в подібному випадку мають стояти перед лапками: «*Священик звинувачує вас, священик...*», – *це слова Миколая Рея, але не всі про це знають.*

Однак у науковому тексті скорочена цитата оформлюється в інший спосіб: «*Książd pana wini, pan księdza [...]*». / *Священик звинувачує вас, священик...*».

Якщо трикрапка є частиною цитованого тексту, вона залишається перед лапками (і у польських, і в українських текстах):

«*Kto był na wojnie, ten wie...*» / «*Хто був на війні, той знає...*»

«*Razem, młodzi przyjaciele!...*» *to wezwanie do solidarnego działania, które kilkakrotnie pojawia się w Mickiewiczowskiej Odzie do młodości.* / «*Разом, молоді друзі!...*» – *заклик до солідарності, який кілька разів зустрічається в «Оді до молодості» Міцкевича.*

Відмінності в оформленні прямої мови

Існує різниця між використанням розділових знаків у реченнях із прямою мовою.

У першу чергу це стосується розділових знаків при словах автора, коли пряма мова розірвана словами автора:

«Niech cię Bóg błogosławi», powiedział szermierz, «ale spójrz, jeśli nawet źle zrobisz gałązkę, pożałujesz». / «Дай вам Бог здоров'я, – сказав мечник, – але дивіться, хоч гілочці щось лихе зробите – пошкодуєте».

Як бачимо, у польському реченні, на відміну від речення українського, лапками позначені обидві частини розірваної прямої мови, а також при словах автора немає тире.

У наступному реченні замість лапок використано тире, і тут немає відмінностей з реченням українським, після слів автора є крапка і тире, як і в реченні українському, але перша частина прямої мови не відділена від слів автора комою, а тільки тире:

– Przyjdę jutro wieczorem – obiecała. – Przyniosę ci książkę. / – Я прийду завтра ввечері, – пообіцяла вона. – Принесу тобі книжку.

Ще приклад:

– Okay – powiedział, gdy minęła cała wieczność.

– Może «okay» będzie naszym «zawsze».

– Okay – zgodziłam się.

(John Green – Gwiazd naszych wina)

4.3. Пунктуація і переклад

Перекладачеві варто мати на увазі, що пунктуація в перекладах має вирішальне значення для збереження змісту, структури та стильових особливостей оригіналу.

Важливо при перекладі враховувати особливості пунктуаційної системи мови оригіналу і мови перекладу, щоби відображувати у перекладеному тексті усі нюанси тексту оригінального. Адже розділові знаки не тільки визначають

граматичну структуру, а й можуть служити засобом передачі інтонації, ритму та емоційного забарвлення тексту.

Жанр грає визначальну роль у використанні розділових знаків. Наприклад, в бізнес-кореспонденції або наукових текстах важливо дотримуватися формальних правил пунктуації, забезпечуючи чіткість та логічність висловлення. У художній літературі, навпаки, можна дозволити більше творчості та експериментів, але при цьому важливо зберегти гармонію між авторським стилем та передачею його інтонацій у перекладі. Розділові знаки, такі як коми, тире, крапки тощо, мають велике значення для передачі пауз, акцентів та обрання правильного темпу в тексті.

Процес перекладу вимагає поєднання лінгвістичної компетентності з культурною і чутливістю до авторського задуму. Перекладачеві потрібно враховувати і літературні аспекти, і культурні нюанси. Отже, контекст і жанр стають своєрідними «компасами» у руках перекладача, який прагне донести до читача інтенції автора, зокрема шляхом збереження ефективності використання розділових знаків в перекладі.

Для перевірки правильності використання системи розділових знаків, як і правопису взагалі, перекладач сьогодні має можливість використовувати різноманітні інструменти та ресурси. Серед них – електронні словники, довідники, сервіси для перевірки правопису. Сучасні програми перекладу можуть надавати рекомендації щодо правильного розміщення ком, тире, крапок та інших розділових знаків у контексті певного тексту. Це сприяє уникненню типових помилок і забезпеченню лінгвістичної точності [22].

Існують також сервіси, орієнтовані на автоматичну перевірку орфографії і пунктуації у перекладеному тексті. Але такі засоби можуть бути лише допоміжними, остаточне рішення залишається за перекладачем.

Використовуючи допоміжні засоби, важливо враховувати контекстуальні відмінності у вживанні розділових знаків між мовою оригіналу і мовою перекладу. Ефективне використання цих засобів вимагає не тільки технічної

компетентності, але й розуміння лінгвістичних нюансів, що можуть бути важливими для вдалого перекладу. Так, літературні твори часто містять мовні конструкції, що відображають культурні аспекти та традиції. Перекладач повинен бути свідомим цих особливостей, слідкувати за тим, щоби його вибір щодо розділових знаків відповідав культурному контексту оригіналу.

Один із ключових етапів в роботі перекладача – перевірка та ревізія готового тексту перед його фінальним представленням. Ця частина процесу перекладу відіграє важливу роль у забезпеченні якості та точності перекладу.

Під час перевірки перекладач повинен переглянути весь текст, проаналізувати його структуру та зміст, а також переконатися, що всі правила орфографії та пунктуації дотримані правильно. Перевірка також включає оцінку лексичного вживання, граматичних конструкцій та відповідність термінології оригіналу [11].

Детальна перевірка тексту на предмет помилок, які могли бути пропущені під час перекладу передбачає корекцію орфографічних, граматичних та пунктуаційних помилок, а також виправлення неточностей у вживанні слів.

Важливо звернути увагу на зв'язність та логіку тексту. Текст повинен легко читатися, бути зрозумілим для цільової аудиторії.

Оскільки мова, зокрема лексичний склад мови, її правопис перебувають у ситуації досить швидких змін, перекладач повинен активно вдосконалювати свою професійну кваліфікацію.

ВИСНОВКИ

Орфографія і пунктуація польської, української мов склалися шляхом довгої еволюції. Історія обох мов є складною історією культурних, соціальних та політичних змін, які залишили свій слід у їх лексиці та граматиці, власне у правописі. Польська мова зазнала особливого впливу латинської мови, латиномовного християнства. Певний вплив на формування правопису польської мови справило російськомовне середовище, яке формувалося у Польщі через її належність до російської імперії. Але особливим чинником розвитку польської мови, її правопису є активність науковців-філологів, представників друкарської сфери, укладачів словників. Сьогодні польська мова удосконалює свій правопис з огляду на об'єктивні процеси, які відбуваються у її культурі.

Історія української мови не менш складна. І її орфографія відображає великий вплив різних культурних та лінгвістичних традицій. Протягом періодів історії українська мова була пов'язана з різними імперіями та державами, такими як Росія, Польща, Османська імперія та інші. Кожен з періодів відзначений своєрідним внеском у формування української мови, зокрема її правопису. Порівняно з мовою польською, мова українська зазнала значно більшого негативного політичного впливу, що знайшло відображення у зросійщенні лексики, зокрема термінології, а також у зросійщенні правописних норм. Здобуття незалежності відкрило перед українською мовою нові можливості, але все ж політичні процеси заважають поступу у її розвитку, у формуванні правопису. Про це свідчить довга історія визнання чинності Українського правопису 2019 року.

Польська та українська мови мають як спільні, так і відмінні риси в орфографії. У польській мові використовується латинський алфавіт, що має 32 літери. Польська абетка включає багато літер з діакритичними знаками: наприклад крески над літерами ć(чь), ń(нь), ó(у), ś(шь), ź(жь), літера ł(в);

кропка над буквою *ż*(ж) і носові голосні *ą, ę*. Українська мова використовує 33 літери, включаючи такі унікальні як *і, ї, є, г*.

Обидві мови мають дуже багато спільного у лексиці. І українська, і польська орфографія побудовані на фонетичному принципі. Це означає, що букви відповідають звукам. Обидві мови є флективними, порядок слів у реченні відносно вільний. Хоча домінуючим розташуванням у реченні є розташування суб'єкт – дієслово – об'єкт. Іменні частини узгоджуються у числі і у відмінку.

Розбіжності в написанні слів між польською та українською мовами виникають через відмінності у фонетичній та морфологічній структурі кожної мови. Ці відмінності можуть бути виявлені на різних рівнях, таких як написання окремих звуків, літер та сполучень слів.

Вагомими є розбіжності у правилах написання слів разом, окремо і через дефіс, у правилах, що виникають внаслідок розмежування у польській мові, чоловічо-особових і нечоловічо-особових форм, внаслідок рухомості певних закінчень у словах польської мови, варіативності форм майбутнього часу у польській мові. Ще джерелами орфографічних розбіжностей у польській та в українській мовах є належність до різних категорій роду слів, що досить схожі формально і семантично, різниця у формах дієслівного керування, у формах минулого часу, різниця у відмінюванні прізвищ іншомовного походження.

Однією зі спільних рис польської та української мов є наявність правил вживання великої та малої літери. Хоча самі правила мають низку розбіжностей – щодо написання назв представників певних національностей, країн, гіпотетичних назв мешканців планет, щодо назв окремих адміністративних одиниць, назв вулиць, установ, закладів, організацій, щодо назв історичних подій, нагород, назв періодичних видань тощо. Ці розбіжності зумовлені тим, що правила в обох мовах формувалися під впливом різних чинників, зокрема політичного характеру.

Спільною рисою для обох мов є наявність правил скорочень слів. Хоча у цьому випадку кількість розбіжностей ще більша, оскільки польська мова активніше, ніж мова українська, застосовує крапку для творення скорочень різних типів, для розрізнення варіантів скорочень, передбачає можливість скорочень у випадках, які українська мова виключає, наприклад скорочення назв у множині. Польська мова диференціює правила застосування скорочень також залежно від роду іменника, який скорочується, від відмінка скорочення, пропонує варіанти скорочень. У польській і в українській мовах відмінні правила написання разом чи окремо скорочень словосполучень.

У польській і в українській мові діють загальні принципи використання розділових знаків. Правила пунктуації досить схожі. Розбіжності існують у правилах оформлення цитат, прямої мови, у відокремленні вставних слів, дієприслівників, дієприкметників, дієприслівникових і дієприкметникових зворотів.

При перекладі текстів з польської мови на українську важливо бути уважним до контексту та вибирати оптимальні варіанти для збереження точності та зрозумілості перекладу. Перекладач має пам'ятати, що перекладений текст має відповідати нормам мови перекладу, зокрема нормам орфографічним і пунктуаційним. Пунктуація в перекладах має вирішальне значення для збереження змісту, структури та стильових особливостей оригіналу.

Належність тексту до певного функціонального стилю, жанру відіграє визначальну роль у використанні розділових знаків. Так, у бізнес-кореспонденції або у наукових текстах важливо дотримуватися формальних правил пунктуації, забезпечуючи чіткість та логічність висловлення. У художній літературі, навпаки, можна дозволити більше творчості та експериментів, але при цьому важливо зберегти гармонію між авторським стилем та передачею його інтонацій у перекладі.

Розділові знаки, такі як коми, тире, крапки тощо, мають велике значення для передачі пауз, акцентів та обрання правильного темпу в тексті. Глибоке розуміння контексту дозволяє перекладачу точно визначити місце цих знаків для збереження структури та вираження нюансів мовного висловлення.

Процес перекладу, щоб бути ефективним, вимагає поєднання лінгвістичної компетентності з культурною і з чутливістю до авторського задуму. Не лише літературні аспекти, а й культурні нюанси повинні бути враховані для вдалого перекладу. Контекст та жанр, таким чином, стають своєрідними «компасами» у руках перекладача, який прагне донести інтенції автора та зберегти ефективність використання розділових знаків в перекладі.

Використання допоміжних засобів у перекладі є необхідним елементом, особливо при відтворенні правильної системи розділових знаків. Технологічний прогрес дозволяє перекладачам користуватися різноманітними інструментами та ресурсами для поліпшення точності та ефективності їх роботи.

Одним із ключових інструментів є електронні словники та ресурси для перевірки орфографії і розділових знаків. Сучасні програми перекладу можуть надавати рекомендації щодо правильного розміщення ком, тире, крапок та інших розділових знаків у контексті певного тексту. Це сприяє уникненню типових помилок і забезпеченню лінгвістичної точності.

Крім того, перекладачі можуть скористатися спеціальними програмами для перевірки граматики та пунктуації. Ці інструменти виявляють недоліки та допомагають у виправленні структурних аспектів мовлення, включаючи розділові знаки. Важливо відзначити, що такі засоби можуть бути лише допоміжними, і фінальне рішення про використання розділових знаків має приймати перекладач.

Один із ключових етапів в роботі перекладача – це перевірка та ревізія готового тексту перед його фінальним представленням. Ця частина процесу перекладу відіграє важливу роль у забезпеченні якості та точності перекладу.

Під час перевірки перекладач повинен переглянути весь текст, проаналізувати його структуру та зміст, а також переконатися, що всі правила орфографії та пунктуації дотримані правильно.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Андрощук Н. Формування пунктуаційної системи сучасної української мови та її відображення в правописних джерелах. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Луцьк, 2013. Вип. 22. С. 3-7
2. Баракатова Н.А., Малінська Г.Д., Терещенко Л.В. Описові особливості граматичного ладу українських та слов'янських мов. *Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика.* Том 33 (72). №3. 2022. С.195-200, С.198
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник. К.: Вид. центр «Академія». 2004. С. 138
4. Беднаж М. Польсько-українська міжмовна омонімія. Ополе, 2002
5. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. М., Сучасна українська мова. Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія. Київ, 2006. 368 с.
6. Бровченко Т. О. Словесний наголос в сучасній українській мові. Київ, 1969. 187 с.
7. Булаховський Л. А. Курс сучасної української мови. Просте речення. Складне речення. Пунктуація. т. 2. Київ, 1956. 407 с.
8. Васейко Ю.С. Практичний курс польської мови. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Луцьк, 2011. 194 с.
9. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984. 158 с.
10. Вихованець І. Р. Граматика української мови: Синтаксис. Київ, 1993. 365 с.
11. Вінценз А. До проблеми українсько-польських мовних контактів «Мовознавство» 1991 № 5. Українська міфологія. Київ, 2002

12. Вступ до порівняльно-історичного вивчення слов'янських мов, за ред. О. С. Мельничука. Київ, 1966. 594 с.
13. Гольтер І. М. Міжмовні порівняння польської та української мов: лінгводидактичний аспект. Дніпро, 2017. С. 44-46
14. Горбач О. Генеза української мови та її становище серед інших слов'янських. Зібрані статті. т. 3. Мюнхен, 1993
15. Городенська К. Граматичний словник української мови. Херсон: Вид-во ХДУ 2007. 340 с.
16. Гуйванюк Н. В. Основи пунктуації сучасної української мови. Чернівці, 2002. 117 с.
17. Зілинський І. Взаємовідносини між українською та польською мовою. Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Львів, 1937. С. 203-216
18. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу. Підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2006
19. Ковалик І. Питання українського і слов'янського мовознавства. Ч. 2. Львів -Івано-Франківськ, 2008. 496 с.
20. Ковтюх С. Л. Репетитор (як навчитися грамотно писати): Навчальний посібник з практичного курсу української мови. К.: «ВД» «Професіонал». 2007. 592 с., С. 46-51
21. Козленко І. В. Українська пунктуація: навчальний посібник. Київ, 2009. 320 с.
22. Комісія з літературознавчих питань. "Словник іншомовних слів." - Київ: Наукова думка, 1982
23. Кононенко В. І., Кононенко І. В. Контрастивна граматики української та польської мов. Київ, 2006, 2010
24. Космеда Т. А. Українсько-польські та польсько-українські словники усталених виразів: проблемні питання. Лінгвістичні дослідження. 2015. Вип. 39. С. 43-55

- 25.Кравчук А. Польська вимова з елементами правопису (для українців, що вивчають польську мову). Київ, 2015
- 26.Кравчук А., Ковалевський Є. Методика викладання польської мови. Мова і культура в полоністичній дидактиці в Україні: підручник для вищих навч. закладів. Київ, 2017
- 27.Критська В. Теоретичні засади пунктуації (до питання про новий правопис). Українське мовознавство : міжвідомч. наук. зб. Київ, 2003. Вип. 25. С. 94-98
- 28.Лазарович О.М. Історія польського мовознавства. Ч.1. : Найвидатніші польські мовознавці. Івано-Франківськ : Гостинець. 2006. 128 с.
- 29.Лучик В. В. Вступ до слов'янської філології. Київ, 2008
- 30.Мацько Л.І. Стилістика української мови: Підручник. К.: Вища школа. 2003. 462 с., С.31
- 31.Мацько Л.І. Стилістика української мови: Підручник. К.: Вища школа. 2003. 462 с., С.85
- 32.Мацько Л.І. Стилістика української мови: Підручник. К.: Вища школа. 2003. 462 с., С.121
- 33.Огієнко І. Полонізми в сучасній українській літературній мові. 1936. Ч. 1 (37). С.13-18
- 34.Полонська-Василенко Н. Історія України : у 2 т. К.: Либідь, 1993. Т. 2: Від середини XVII століття до 1923 року. С. 239
- 35.Польська мова: історія та генеза : навчально-методичний посібник. Уклад. : Совтис Н. М., Адах Н. А., Кірілкова Н.В. Рівне, 2018. 32 с.
- 36.Попович І. До проблеми підвищення орфографічної та пунктуаційної грамотності учнів. Українська мова і література в школі. Київ, 2010. №3. С. 13-18

- 37.Радишевський Р. П. Українська та польська школи в літературі українсько-польського пограниччя. *Київські полоністичні студії: Зб. наук. праць*. Київ, 2005. Т. VII. С. 7-30
- 38.Рисіч Ю. Й. Польська мова в контексті новітніх наукових і навчальнометодичних розробок. Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Мовознавство. 2008
- 39.Русанівський В. М. Польська ділова мова XVI-XVII ст. як джерело вивчення її історії взаємин з українською. *Славістичний збірник*. Київ: Видавництво Академії Наук Української РСР. 1963. С. 86-96
- 40.Стан і перспективи дослідження і вивчення української мови в Польщі. Вісник Львівського національного університету. 2004, ч. 2, С. 438-444
- 41.Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова: Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Київ, 1981
- 42.Уживання розділових знаків. Український правопис. Київ, 2019. С. 161-205
- 43.Український орфографічний словник . За ред. А. О. Свашенко. Харків, 1997. 845 с.
- 44.Українсько-польська орфографічна, граматична і лексична інтерференція в навчанні (вивченні) української мови як іноземної . Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Збірник наукових праць. Вип. 2. Львів, 2007. С.178-184
- 45.Халимоник Г. О. До проблеми типології перекладацьких помилок (на матеріалі близькоспоріднених мов). Наука і освіта : наук.-практ. журнал. 2008. № 8-9. С. 287-290
- 46.Царук О. Українська мова серед інших слов'янських мов: Етнологічні та граматичні параметри. Дніпропетровськ : Наука і освіта. 1998. 329 с.

47. Awramiuk E. Pisownia polska w ostatnim siedemdziesięcioleciu, 70 lat współczesnej polszczyzny. Zjawiska, procesy, tendencje. Lublin: Wydawnictwo UMCS. 2013. S. 563–579
48. Bąba S. Wielką czy małą literą? Przymiotnik pochodny od osobowej nazwy własnej jako komponent frazeologizmu. z. 1. 2012. S. 70-71
49. Bugajski M. Świadomość językowa współczesnych Polaków. Norma językowa w aspekcie teoretycznym i pragmatycznym. Poznań: Wydawnictwo Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. 2011. S. 11-49
50. Dereń B., Pochodne nazw własnych w słowniku i w tekście, Opole, 2005
51. Dubisz S. Słownictwo pochodzenia ukraińskiego we współczesnej polszczyźnie. «Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze». t. 15-16. Warszawa, 2003
52. Encyklopedia wiedzy o języku polskim. Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. 1978. 449 s.
53. Dubisz S. Historia języka polskiego – «wczoraj, dziś i jutro». 2010. Nr 2. S. 45-51
54. Dunaj B., Mycawka M. Pisownia a wymowa polska w perspektywie historycznej. 2015. z. 5. S. 397-405
55. Jadacka H. Kultura języka polskiego. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2009
56. Jodłowski S. Losy polskiej ortografii, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1979
57. Karpowicz T. Niektóre dyskusyjne zagadnienia ortograficzne i ich ujęcia w słownikach. 1999. z. 7. S. 8-15
58. Kubiak-Sokół A. Piszemy poprawnie. Poradnik językowy PWN. Warszawa, 2008
59. Lipińska E. Z polskim na Ty. Podręcznik do nauki języka polskiego. Kraków, 2006

60. Lehr-Spławiński T. Język polski. Pochodzenie, powstanie, rozwój, Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1978
61. Łuczyński E. Po co nam ortografia i interpunkcja?. 1996. z. 2-3. S.184-190.
62. Łazarowycz O. Ortografia języka polskiego. Iwano-Frankiowsk, 1999
63. Mameła M. Dyktanda. Teksty ortograficzne do ćwiczeń w pisaniu. Toruń, 2006
64. Madejowa M. Norma ortograficzna a praktyka pisarska w dzieleniu wyrazów przy ich przenoszeniu. 1999. z. 7. S. 30-35
65. Miodek J. Kultura języka w teorii i praktyce. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego. 1983
66. NSO PWN: Polański E. Nowy słownik ortograficzny PWN z zasadami pisowni i interpunkcji. Warszawa: PWN. 1993
67. Osiewicz M. Czy potrzebna jest reforma polskiej ortografii. 2007. nr 9. S. 18-23
68. Pasięka M. Język polski dla cudzoziemców. Ćwiczenia dla początkujących. Wrocław, 2008. 196 s.
69. Polański E. Dydaktyka ortografii i interpunkcji. Warszawa: Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. 1987. 191 s.
70. Praktyka pisarska Polaków wobec normy ortograficznej. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. 2020. 224 s. , S.38-64
71. Saloni Z. O użyciu skrótów w tekstach polskich. 2010. S. 137-156
72. Stiber Z. Zarys gramatyki porównawczej języków słowiańskich. Warszawa, 2005. 265 s.
73. Szymczak M. Słownik ortograficzny języka polskiego wraz z zasadami pisowni i interpunkcji. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe. 1975
74. Tarnowska E. Dyktanda z powtórką zasad ortografii. Warszawa, 2003
75. Zbróg P. Naruszenie normy ortograficznej i interpunkcyjnej w ogłoszeniach prasowych a pragmatyka. 1999. z. 7, S. 51-59

76. Walczak B. Pochodzenie polskiego języka literackiego w świetle nowej metody. Język. Teoria . Dydaktyka. Kielce, 1990. S. 5-19